

Türkiye’de Oluşturulan Yeni Uyum Politikası

Ömer TAŞÇI*

Abdullah KARA**

Öz

Geçmişten günümüze kitlesel yer değiştirme hareketleri süre gelmiş olup, içinde bulunduğumuz dönem itibariyle de özellikle Türkiye ve göç bağlamında Suriye’den kütle halinde gerçekleşen göçlerin Türkiye’de yoğunlaştığı görülmektedir. Bu sebeple son yıllarda ülkemizde hem hukuki hem siyasi hem de ekonomik ve sosyal birçok açıdan göç ile ilgili düzenlemeler ve faaliyetler yapılmaya çalışılmaktadır. Bunların en önemlilerinden olan uyum çalışmalarına da 2019 yılı itibariyle daha da ağırlık verilmiştir.

2019 yılı Türkiye’de uyum yılı olarak ilan edilmiştir. Bu bağlamda uyumun ne olup olmadığı ve Türkiye için nasıl bir politika ve söylem geliştirildiği oldukça önemli bir nokta olmaktadır. Göç ve Göçmenlere yönelik uyum politikası ekseninde vurgulanan nokta bunun bir entegrasyon ya da asimilasyon olmayıp, harmonizasyon terimiyle kavramsallaştırılmaya çalışılması olmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye’nin kendi anlayış ve içinde bulunduğu durum neticesinde özgün bir uyum politikası izlemeye çalıştığı göze çarpmaktadır.

Bu çalışmada uyum, Türkiye ve göç bağlamında ele alınmaya çalışılacak, asimilasyon, entegrasyon, çok kültürcülük gibi kavramlar ile Türkiye’de uyumun ne ifade ettiği ve/veya etmesi gerektiği açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Uyum, Asimilasyon, Entegrasyon, Çok Kültürcülük, Kültürlerarasılık, Göç

* Kayseri İl Göç İdaresi Müdürü, Kayseri İl Göç İdaresi Müdürlüğü, e-posta: omer.tasci@goc.gov.tr, ORCID:0000-0001-6279-9848

**Yüksek Lisans Mezunu, Uludağ Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: abdlh-kara@hotmail.com, ORCID:0000-0002-9771-7950

The New Cohesion Policy Constructed In Turkey

Ömer TAŞÇI*

Abdullah KARA**

Abstract

Mass migration and movement of people has continued from past to present and for the era which we are living in today, in context of Turkey and migration, it can be seen that the mass migration from Syria has concentrated in Turkey. Because of that, in the recent years, concerning the mass migration, some measures such as regulations, arrangements, actions and related activities on legal, political, economic and social areas has taken. One of the most important actions in this area, the cohesion policy, has given much more attention especially in 2019.

2019 has declared as harmonisation year in Turkey. In this context, it is substantial to comprehend what harmonisation is and what kind of policy and discourse has developed in this process. The point that emphasized regarding cohesion policy concerning migration and migrants is not integration and assimilation but rather the term "harmonisation" and its conceptualization.. As it is understood, it is notable that Turkey is trying to follow a policy that is genuine and in its own way concerning its particular situation.

This study will focus on the term harmonisation in context of Turkey and migration while trying to explain what assimilation, integration, multiculturalism and cohesion in Turkey means and/or should mean.

Keywords: Cohesion, Assimilation, İntegration, Multiculturalism, İnterculturality, Migration

* Kayseri Directorate General of Migration Management, Director of Provincial Migration Management, e-mail:omer.tasci@goc.gov.tr, ORCID:0000-0001-6279-9848

**Graduate, Uludag University,Graduate Department of Political Science and Public Administration, Public Administration Department, e-mail:abdllh-kara@hotmail.com, ORCID:0000-0002-9771-7950

Giriş

Türkler günümüze gelinceye kadar millet olarak birçok kitlesel yer değiştirme faaliyetinde bulunmuş olmakla birlikte, kurulan Türk Devletleri'ne de farklı sebeplerle göçler gerçekleşmiş ve bu konuda dönem dönem çeşitli yol ve yöntemler izlenerek gerçekleşen göç hareketleri en uygun şekilde yönetilmeye çalışılmıştır.

Bu göç hareketlerine Moğol İstilasası neticesinde Anadolu topraklarına doğru olan göç hareketliliğinden, Osmanlı Devleti'ne gerçekleştirilen Yahudi göçlerine kadar birçok irili ufaklı örnekler verilebilmektedir. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise Balkanlardan gelen Türklerin oluşturduğu göç dalgasından günümüzde Suriye'deki siyasi ve savaş gibi sebeplerle ülkemize olan kitlesel göç hareketine kadar bazı örnekler bulunabilir.

Suriyelilerin yanı sıra daha pek çok uyruktan insanın Türkiye'de çeşitli sebeplerle bulunduğu da bir gerçektir. Fakat Suriye uyruklular dışında ülkemizde bulunan yabancıların, Suriyeli yabancılarla kıyaslandığında sayısı daha düşük kalmaktadır. Diğer uyruklara sahip yabancılar genel olarak Uluslararası Koruma kapsamında Türkiye'de bulunurken, Suriyelilere ise Türkiye genelinde Geçici Koruma kapsamında yer verilmektedir. Son zamanlarda daha çok Suriye uyruklu yabancıların Türkiye'de yoğun bir şekilde bulunması sebebiyle bu çalışmada da daha çok Suriyeli yabancılar üzerinden konu ele alınmaya çalışılacaktır. Çünkü 2010'lu yıllarda Türkiye'ye Suriye'den gerçekleşen kitlesel göç Türkiye açısından göç tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Yeni politikalar, kanunlar, kurumlar ortaya çıkmıştır.

Günümüz açısından önemli olan ve birçok alanda birçok değişikliğe sebep olan Suriye-Türkiye eksenli göç hareketi beraberinde birçok sorun doğurmuş, bu sorunların giderilmesi için de hem devlet hem de sivil kurum ve kuruluşlar harekete geçmişlerdir. Başlarda geçici olduğu düşünülen bu kitlesel göç hareketi pek önemsenmemekle birlikte savaşın bitmesi neticesinde, gelen Suriyelilerin geri dönecekleri düşünülmüş, fakat savaşın uzaması ve ilgili coğrafyada hâkim olan belirsizlik nedeniyle geri dönüş süresi konusunda bir belirsizlik görülmektedir.

İlk aşamada kısa süreli bir göç olduğu düşünülmesi sebebiyle önemli adımlar atılamamış olabileceği düşünülmeyle birlikte, günümüzde bazı noktaların netleşmesiyle daha somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Ayrıca Türkiye açısından göç yönetimi için büyük bir tecrübe elde edilmiş olacağı da aşikârdır. Özellikle Türkiye’ye gelen Suriyelilerin toplamına kıyaslandığında çok az bir sayı olarak görülen ve bazı şartları taşıması neticesinde vatandaşlık verilen Suriyeliler olduğu söylenebilir. Bununla birlikte yasal düzenlemeler yenilenmiş, eksikler tamamlanmış ve halen de tamamlanmaya devam edilmektedir. Önemli diğer bir husus ise, göç edenlerin ve göç edilen toplumun üyeleri arasındaki iletişim, etkileşim ve uyum olmuştur. Bu bağlamda son yıllarda çeşitli faaliyetler, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülüp desteklenmiş ve 2019 yılı “Uyum Yılı” olarak ilan edilmiştir.

Göçmenlere karşı uygulanan uyum politikaları devletten devlete, zaman zaman farklılıklar göstermiştir. Bu sebeple çok çeşitli olduğu söylenebilecek uyum politikaları geliştirilmiş ve uygulanmaya çalışılmıştır. Akademik olarak da ele alınan uyum konusu çeşitli kişiler tarafından açıklanmaya, farklı politikalar farklı kavramlarla ifade edilmeye çalışılmış, fakat net bir sonuç henüz elde edilememiştir. Asimilasyon, entegrasyon, çok kültürcülük gibi kavramlar bu bağlamda karşımıza çıkan temel kavramlar olarak vurgulanabilir. Bunlara bir yenisi olarak Türkiye’de yeni bir uyum politikası anlayışı ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışmada, ilk olarak, günümüzde Suriye’den gelen kitlesel göçün Türkiye açısından kısa bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır. Daha sonra Türkiye ve göç ekseninde uyum, kültür, entegrasyon, asimilasyon, çok kültürcülük gibi kavramsal açıklamalar yapılmaya çalışılacak ve son olarak Türkiye bağlamında uyum politikası söylemi ile ifade edilen ve Türkiye’ye has olan uyum politikası ele alınmaya çalışılacaktır. Ortaya çıkan sonuç ile bir değerlendirme yapılarak çalışma nihayete erdirilecektir. Bu çalışmanın amacı Türkiye açısından uyum politikası geliştirme ve uygulanmasına yönelik daha fazla çalışma yapılması için temel bir başlangıç oluşturmaktır.

1. Suriye'den Türkiye'ye Yapılan Kitlemel Göç Hareketinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

2011 yılı itibariyle Suriye'de çıkan karışıklık ve iç savaş sebebiyle Suriye'den kitlemel göçler gerçekleştirilmiştir. Bu göçlerin en çoğu da Türkiye'ye gerçekleşmiştir. Gerek Avrupa-Asya kıtaları arasında geçiş noktası olması hasebiyle, gerekse Suriye'ye komşu ülke olunması noktasında Suriye'ye kıyasla daha modern, gelişmiş ve güvenli bir ülke olan Türkiye'nin Suriyeliler tarafından tercih edilmesi oldukça normal karşılanmaktadır. Fakat Avrupalı devletler bu noktada kapalı ve sınırlı bir politika izlemektedirler. Bunun yanında ise Türkiye 31 Ocak 2019 tarihi itibariyle 3.640.466 (goc.gov.tr, 2019) Suriyeliye Geçici Koruma kapsamında ev sahipliği yapmaktadır. Bu konuyla ilgili Avrupa'dan çeşitli şekillerde yardım alınsa da, Türkiye daha fazla çaba ve emek harcamaktadır.

Üç buçuk milyonu geçkin Suriyeli'ye ev sahipliği yaptığımız bu dönemde dünyanın ve dolayısıyla Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı zor durumlar sebebiyle yüzde yüz başarı sağlanamamıştır. Fakat buna rağmen dünya standartlarının üzerinde bir performans sergileyen Türkiye'de birçok sorunun üstesinden gelinmeye ve yenilikçi/modern bir bakış açısıyla hizmetler sürdürülmeye çalışılmıştır. Her ne kadar pozitif gelişmeler ortalamasının üzerinde olsa da bazı sorunlar devam etmekte ve önemli hale gelmiş bulunmaktadır. Bu sorunlardan birisi de uyum ve iletişim noktasında yaşanan sıkıntılar olarak görülebilir. Kaldı ki Türkiye'de bu noktada yaşanan sorunlar ivedilikle çözülmeye çalışılmakta ve üzerine gidilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak medyada da Meclis Başkanı olan Binali Yıldırım tarafından Suriyeli sığınmacılar açısından 2019'un "uyum yılı" ilan edildiği belirtilerek, "Doğudan batıya, kuzeyden güneye ilticaları hiç kimse ayıklamamalıdır. Sonuçta insanların barış ve güven içinde yaşayacakları hayat şartı aramaları en doğal haklarıdır." (hurriyet.com.tr, 2018) şeklinde yaptığı bir açıklaması bulunmaktadır. Ayrıca ilgili haberde Yıldırım'ın şunları söylediği de yer almıştır: "Mağdur olan da mağduriyeti paylaşan da aynı coğrafyanın insanlarıdır. ... Türkiye birçoğu Suriyeli olmak üzere 3.6 milyon mülteciye ev sahipliği yapıyor. Suriye'de barış mutlaka tesis

edilecektir ve ülke güvenli hale gelecektir. Bu kardeşlerimiz kendi evlerine mutlaka dönecektir. ...” (hurriyet.com.tr, 2018).

Yukarıda bahsedilen haber sonucunda, Suriyelilerin ülkemizde kalıcı olmadığı belirtilmekte ve Suriye’deki karmaşanın da tam olarak ne zaman düzeleceği konusunda net bir açıklama yapılmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’deki Suriyelilerin mutlaka Suriye’ye geri döneceği ortaya çıkarırken bu geri dönüşün ne zaman olacağı noktasında bir belirsizlik vardır.

1.1.Türkiye’den çıkış yapan Suriyeliler

Türkiye’ye gelen Suriyelilerin yanı sıra, Türkiye’den ayrılan Suriyeliler de bulunmaktadır. Bu konuda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yayımladığı istatistiklere ve resmi verilere bakıldığında 2014-2018 yılları arasında Suriyelilerin üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmesi yapılmış bulunmaktadır.

ÜLKE	ÇIKIŞ YAPANLAR
A.B.D.	3.912
Avustralya	115
Avusturya	58
Belçika	46
Bulgaristan	21
Fransa	1
Hollanda	3
İngiltere	1.871
İsveç	168
İzlanda	13
Kanada (BMMYK)	4.025
Kanada (Doğrudan)	2.645
Lihtenştayn	18
Lüksemburg	46
Norveç	1.926
Romanya	43
Yeni Zelanda	4
TOPLAM	14.915

(2014-2018 yılları arasında Suriyelilerin üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmesi / Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistik Verileri) (goc.gov.tr, 2019)

Birebir formülü kapsamında ülkemizden çıkış yapan Suriyeliler de bulunmaktadır. 31.01.2019 tarihinde güncellenen bilgiler şu şekildedir:

ÜLKE	ÇIKIŞ YAPANLAR
Almanya	6.789
Hollanda	3.514
Fransa	3.397
Finlandiya	1.434
Belçika	1.159
İsveç	1.096
İspanya	602
İtalya	382
Avusturya	213
Lüksemburg	206
Hırvatistan	152
Portekiz	142
Litvanya	102
Estonya	59
Letonya	46
Slovenya	34
Malta	17
TOPLAM	19.344

(Birebir formülü kapsamında ülkemizden çıkış yapan Suriyeliler / Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistik Verileri)(goc.gov.tr, 2019)

Görüldüğü üzere Suriyelilerin üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmesi ve birebir formülü kapsamında ülkemizden çıkış yapan Suriyelilerin toplamı 34.259 kişiye ulaşmıştır. Bunun yanında giriş yapanlara kıyasla çok küçük bir oranla çıkış yapıldığı tespit edilmiştir. Fakat yapılan çıkışlar her geçen gün devam etmekte ve Suriye’de karmaşanın geçmesi ya da güvenli bölgenin tam anlamıyla oluşturulması neticesinde ülkemizdeki Suriyelilerin ülkelerine geri gönderilip yerleştirilmesi yapılacağı söylenmektedir.

1.2.Uyum ve iletişim noktasında yaşanan sıkıntılara genel bir bakış

Türkiye’deki Suriyelilerin Türkiye’den ne zaman ve nasıl gidecekleri durumu net olmamakla birlikte belli bir süre daha Türkiye’de kalacakları düşünülürse uyum ile ilgili sorunların tespiti ve bunlara yönelik çalışmaların yapılması hem yerel halk açısından hem de Suriyeli göçmenler açısından faydalı ve olumlu sonuçların ortaya çıkmasında temel oluşturacaktır. Ayrıca göç konusunda yaşanan bu büyük tecrübe neticesinde gelecek dönemlerde yaşanabilecek olan göç hareketliliğinin Türkiye bağlamında daha sağlam temellere oturtulması da gerçekleştirilmiş olacak ve aynı durumun tekrar etmesi durumunda bu durumun kolaylıkla aşılması sağlanacaktır.

Uyum sorunu karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Neden göç edildiği, göçmenin göç etmeyi isteyip istememesi, eğitim düzeyi, göç edilen ülkenin siyasi tarz ve tutumu ve mali durumu, iş olanakları sunma ve gelir kazandırma politikaları, göçmenin kadın ya da erkek olma durumu, yine göçmenin evli ya da bekar olması gibi sayısız etken uyum süreci üzerinde doğrudan etkili olmaktadır (Karasu, 2017, s.633). Bu etkenlerin ayrı ayrı ele alınması mümkün olmakla birlikte uyum sorununun bir bütün olarak görülüp, sayılan etkenlerin birbiriyle bağlantılı olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Uyum sorunu geniş ve dar anlamlarda tanımlanması yapılabilecek bir sorundur. Geniş anlamda uyum sorunu, bir göçmenin göç ettiği yerde karşılaştığı ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik sorunlar ile bu sorunlarla ne şekilde baş ettiğiidir. Bunun yanında yaşadığı başkalaşımı ve göç ettiği ülkenin ve toplumunun göçmenlerin sorunlarına verdiği tepki ve uyguladığı politikaları içeren bir süreci ifade etmektedir. Dar anlamda uyum sorunu ise, mülteci ya da göçmenin göç ettiği ülkenin vatandaşı olana kadar geçirdiği yoğun ve yorucu süreci anlatmaktadır(Fielden, 2008, s.1).

Uyum sorunu neticesinde hem yerel halkın hem de göçmenlerin sorunlarla karşılaşması neticesinde göç alan ülke konumunda bulunan devletler de bu sorundan rahatsız olmuş ve karşılaşılan sorunlara yönelik olarak çeşitli politikalar uygulama yoluna gitmişlerdir. Bu politikaları uygulama

konusunda devletler özellikle 20. yüzyılın son yarısında bilgi seviyesi yüksek ve bilinçli olarak içinde bulunulan döneme uygun politikalar üretilmesi ve uygulanması aşamasına geçmişlerdir. Dolayısıyla göç olgusu temelde çok eskilere dayansa da modern anlamda politika üretimi son birkaç on yıl içerisinde gerçekleşmiştir diyebiliriz.

Yerel halk ve göçmenler arasındaki kültürel, dilsel, dini gibi birçok konudaki farklılık dolayısıyla dünya konjonktürüne uygun şekillerde izlenen politikalar dönem dönem farklılaşsa da genel olarak; asimilasyon, entegrasyon ve çok kültürcülük gibi kavramlar ve farklı uygulamalarla karşılanmaktadır.

Türkiye'ye gerçekleşen büyük çaplı ani bir göç hareketi olan Suriyeli göçü ile yasa oluşturma ve politika üretimi konusunda da büyük ivmeli bir yükseliş yaşanmış, bunun neticesinde uyum konusuna yönelik yeni bir bakış açısına ve politika üretilmesi noktasında devlet odaklı bir çıkış noktasına sahip olan Türkiye'de uyum dile getirilmiştir. Yapılan bu çalışmada Türkiye'de uyum söylemini kullanarak, uyum kavramının Türkiye açısından yeniden yapılandırılıp farklı bir boyutta nasıl ele alındığını ele almaya çalışacağız. Bu bağlamda Türkiye ve Türkiye'de yaşayan yabancılar konusunda yapılan faaliyetler, oluşturulan kavramlar, halkın ve yabancıların düşünceleri gibi birçok etken ile uyum süreci şekillenmektedir ve bu çalışma bağlamında da Türkiye'nin kavram ve politika üretme süreci irdelenmeye ve bu sürece bir katkı sunulabilmeye çalışılacaktır.

2.Kültür, Kültürleşme ve Uyum Sorunu

Modern devletlerde yöneten ve yönetilen ilişkilerini düzenlemek amacıyla, Batı kaynaklı olduğu dile getirilen modern hukuk anlayışı çerçevesinde her ülkenin bir anayasası, kanunları, yönetmelikleri gibi yasal çerçevesi bulunmaktadır. Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerin hukuk kurallarına uymaları ve göç edilen ülkenin de bu kuralları göçmenlere yönelik olarak yeniden düzenlemesi uyum için oldukça önemli bir nokta olarak görülebilir. Bu nokta göç ve uyum konusuna önem veren her ülke tarafından günümüzde önemle bahsedilen ve üzerine düşülen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte her toplumun geçmişten günümüze gelinceye kadar

anonim bir şekilde oluşan ve sürekli gelişen bir de örf, âdet, anane diye adlandırılan geleneksel ve inançsal bir takım kuralları da bulunmaktadır.

Göç ve uyum noktasında birden fazla kültürün bir araya gelmesi neticesinde oluşan ortam, sonuç itibariyle bir takım politikaların üretilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Buradan hareketle özellikle 21. yüzyıl uyum politikaları üretilmesi ve uygulanması noktasında incelenmesi gereken bir dönemdir denilebilir.

Uyum, asimilasyon, entegrasyon, çok kültürcülük gibi ve bunların alt başlıkları olan birçok kavram üretilmiş, bu kavramsal çerçevenin içi de uygulanan politikalar, geliştirilen söylemler vb. ile doldurulmaya ve bir anlam yüklemesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda belli başlı kavramlardan ve ifade ettiği ve/veya yüklenmeye çalışılan anlamlardan söz etmek, içinde bulunulan anlam karmaşası ve belirsizliğini gidermekte bizlere yardımcı olacak ve Türkiye’de uyumun en doğru ve uygulanabilir şekilde tanımlanması ve anlamlandırılması için Türkiye’ye yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

2.1.Kültür ve kültürleşme

Göç ve uyum konusunda sağlıklı bir fikre ve neticeye varılabilmesi için göçmenlerin kültürü ve göç edilen ülkenin kültürünün iyi bilinmesi gerekmektedir. Bunun için öncelikle kültürün ne olduğu ve çeşitli ifadelerle nasıl ele alındığı bilinmelidir.

Türk Dil Kurumu(TDK)’nun, internet sitesi üzerinden yayımladığı kültür tanımları şu şekildedir(tdk.gov.tr, 2019):

Güncel Türkçe Sözlük

“1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars.”

“2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.”

“3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.”

“4. Bireyin kazandığı bilgi.”

Budunbilim Terimleri Sözlüğü

“Bir halkın ya da bir toplumun özdeksel ve tinsel alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü: Yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel gereksemelerin elde edilmesi için kullanılan her türlü araç gereç; uygulanan teknikler; düşünceler, beceriler, inançlar, geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum, davranış ve yaşama biçimlerinin topu.”

Eğitim Terimleri Sözlüğü

“1. Bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş, yaşayış bakımından öbürlerinden ayıran ve gerek özdeksel gerek tinsel alanlarda oluşturulan ürünlerin tümü.”

“2. Bir topluma ya da bir halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat yapıtlarının tümü.”

“3. Usavurma, beğeni ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.”

Felsefe Terimleri Sözlüğü

“Bir toplumun, kendi iç yasalarına göre, biçim kazanması ve gelişmesi. Nietzsche kültürü, bir ulusun bütün yaşama biçimlerinde birlikli bir üslup kazanması diye tanımlar.”

Halkbilim Terimleri Sözlüğü

“Bireyin üyesi olduğu toplumdaki öğrendiği bilgi, gelenek, görenek, davranış, yasa, sanat, uygulamayı, zanaat gibi özdeksel ve tinsel ürünlerden oluşan bütün.”

Farklı sözlüklerde farklı tanımlarla yer alan kültür, özellikle Eğitim Terimleri Sözlüğü'nün ilk tanımında farklılıkların ön plana çıktığı, farklılıkları belirttiği, farklılaşmanın bir ögesi olarak nitelenmektedir. Diğer tanımlara da bakıldığında bu açık ve baskın bir dille olmasa da farklılıklara dayalı bir muhteviyata sahip olan kültür terimine rastlanmaktadır.

Akademik kaynaklardan yola çıkılarak kültür terimine bakılacak olursa:

“1. *Kültür insanlar arasındaki ilişkinin derecesini, esnekliğini, sınırlarını, ahlaki ve etik kurallarını belirleyen en önemli etkenlerden biridir*”(Hofstede, 2001, s.80).

2. Ziya Gökalp (2013) ise kültür kavramını “hars” olarak ifade etmekte, bunu da “toplumun tüm bireylerini birlikte tutan ve onları birbirine bağlayan kurumlar” olarak açıklamaktadır.

3. Kültür kavramını “toplumların yaşayış biçimi” olarak tanımlayan Uzunçarşılı'ya (2010) göre ise kültür, toplumda yaşayan kişiler tarafından var edilmektedir.

“4. Bireyin neyi nasıl algılayıp yorumlayacağını ve alınan mesajları hem sözlü hem de sözsüz olarak nasıl yanıtlayacağını belirleyen kültür, bireylerin düşünce biçimlerini belirlemekte; kullandıkları iletişim kalıplarını biçimlendirmektedir”(Baritci, 2017, s.231).

Daha birçok ifadeler ile açıklanabilecek ve tanımlanabilecek kültür kavramının genel itibarıyla nasıl ele alındığı özetle dile getirilmeye çalışıldı. Bu bağlamda kültür, toplulukların bir arada yaşamak için gerekli gördükleri bağlarla birbirine bağlanması ve diğer kültürlerden ayrılarak farklılıklarıyla var olmasına yarayan bağları, anlayışı, öğeleri vb. içermektedir denilebilir.

Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan ayırt edici ve bir toplumun birbirine bağlanmasını, bütün olmasını sağlayan öğeleri içermekte olup, göç ile bir araya gelen farklı toplumların uyum sürecinin en etkin şekilde yönetilmesi ve anlaşılması açısından kilit bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan yola çıkılarak uyum sürecinde önemli olan diğer bir kavram olarak kültürleşme yönelimleri ile karşılaşılmaktadır.

Berry ve arkadaşlarına (2006) göre, belli bir yerde yaşayan farklı insanların bir arada yaşama konusunda gösterdikleri çaba neticesinde ortaya çıkan ve öğrenilen uyum neticesinde kültürleşme (acculturation) adı verilen bir süreç gerçekleşmektedir. Kültürleşmenin, iki veya daha fazla farklı grup ya da bu grupların bireyleri arasındaki etkileşim sonucunda gerçekleşen kültürel ve psikolojik değişimi içeren ikili bir süreç olduğu belirtilebilir(Berry, 2005, s.699). Sam (2006), göç sonucunda birlikte yaşamak mecburiyetinde kalan farklı kültürlerden insanların mutlaka etkileşim içine girdiklerini ve bu etkileşimin yol açtığı farklılaşmanın ise kültürleşmeyle neticelendiğini ifade etmektedir. Kültürleşmenin diğer bir tanımı ise, Flakerud (2007) tarafından yapılmakta ve o da diğerleriyle aynı doğrultuda farklılıkların bir araya gelirken ortaya çıkan değişimin kültürleşme olduğunu belirtmektedir.

Kültürleşme modelleri olarak iki model karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki Gordon (1964) tarafından dile getirilen Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli (Unidimensional Model of Acculturation), ikincisi ise Berry

(1980) tarafından dile getirilen İki Boyutlu Kültürleşme Modeli'dir (Bidi-mensional Model of Acculturation).

Gordon'a göre, göçmen iki seçenektan birini seçmektedir. Bunlardan ilki kendine ait kültürü ve değerleri devam ettirmek, diğeri ise ana akım kültür denilen ve göçmenin gittiği yerin özellik ve kültürünü ifade eden akıma ayak uydurması demektir(Saygın & Hasta, 2018, s.304). Tek boyutlu model tek ulus, tek dil, tek kültür ve tek din görüşünü savunmaktadır(Saygın & Hasta, 2018, s.304). Bourhis ve arkadaşları (1997) Gordon'un modeline göre kişinin başarılı bir kültürleşme gerçekleştirmesi için tüm etnik özelliklerinden vazgeçmesi gerektiğini söylemektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, Bourhis ve arkadaşları (1997) söz konusu modeli asimilasyon olarak görmüşlerdir. Bu model sunduğu seçenekler yönünden yetersiz bulunmuş ve diğer bazı açılardan eleştirilmiş ve ardından kültürleşmeyi daha kapsamlı ele alan İki Boyutlu Kültürleşme Modeli geliştirilmiştir.

Berry'nin (2006) İki Boyutlu Kültürleşme Modeli'ne göre, azınlık ya da göçmen gruplar göç ettikleri yerde yaşayan toplumla sosyal anlamda gerekli olan ilişkileri devam ettirirken diğer taraftan öz kültürlerini veya öz kültürel kimliklerini de devam ettirebilmektedirler. Berry (1980) modeli ilk geliştirdiğinde, sekiz kültürleşme yönelimi belirlemiştir. Fakat Berry'nin (2001) daha sonra belirttiği gibi günümüzde bu yönelimlerin sayısının dörde (bütünleşme, ayrılma, asimilasyon ve marjinalite) indiği görülmektedir.

Kültürleşme yönelimlerine geçmeden önce, kültürleşmenin hangi düzeylerde gerçekleştiği konusuna da değinilmelidir. Kültürleşme iki düzeylidir. İlki, grup düzeyinde olup, sosyal yapılar ve kurumlar ile kültürel uygulamalardaki değişiklikleri içermekte, ikincisi ise birey düzeyinde olup kişinin şahsiyeti ve davranış kalıpları üzerindeki değişimi anlatmaktadır(-Karasu, 2017, s.633).

Asimilasyon, ayrılma, bütünleşme ve marjinalleşme olarak dört tepkinin ortaya çıktığı iki boyutlu kültürleşme modeli, aslında uyum konusunda toplumun verdiği temel tepkilerin anlaşılmasında bizlere yol göster-

mektedir. Berry’ye (2005) göre bu yönelimler şu şekildedir:

Asimilasyon: “Göçmen kendi kültürel kimliğini muhafaza etmekten vazgeçerek baskın (göç ettiği ülkedeki hâkim olan) kültürel öğeleri kabul etmektedir. Bu durumda egemen kültüre bir yöneliş vardır.”

Ayrılma: “Göçmenlerin kendi kültürel değerlerinde ısrarcı olup, göç ettiği yerdeki kültüre karşı mesafeli olmasıdır. Burada göçmen göç ettiği yerdeki egemen kültüre karşı sırtını dönmüştür.”

Bütünleşme: “Göçmenin kendi kültürünü yaşamasıyla birlikte karşı kültür ile de etkileşime girmesi, iki kültür arasında bir bütünlük sağlamasıdır. Bu süreçte göçmen her iki kültürü kaynaştırma çabasıdır.”

Marjinalleşme: “Göçmenin göç ettiği kültüre ait hiçbir unsur paylaşmaması, kendi kültürünü de muhafaza etmekten imtina etmesi durumudur. Diğer bir deyişle göçmenin dışlanmasıdır.”

Göçmenlerin istekleri ve tercihleri, göç edilen devletin tavrı ve uygulamaları vb. neticesinde ortaya çıkan ve belirginleşen bu sonuçlar, ekseriyetle küreselleşme olgusu ve bu olgunun meydana getirdiği modern/post-modern düşüncelerin ve bu eksende meydana çıkan uyum politikalarının önem kazanmasına kadar net bir şekilde görülmektedir.

Göç hareketlerinin son yarım asırda artması ve göçmenlerin gittikleri ülkelerde çoğunlukla kalıcı hale gelmelerinin anlaşılması ve kabullenilmesi neticesinde göçün öneminin artarak anlaşılması uyum politikalarında da başta terminolojik olarak değişimlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Terminolojinin değişime uğraması uygulama ve politikaların da değişmesi anlamına gelmekte midir? Yoksa bu değişim sözde olup, uygulama açısından herhangi bir değişim yaşanmamış mıdır? Yakın zaman uyum politikaları ve bu politikalara dair söylemler asimilasyondan farklı olarak hangi noktalarda ön plana çıkmaktadır? Bu ve buna benzer birçok soru sorulabilmektedir. Sonucun ise farklı bakış açıları ile değerlendirildiğinde farklılıklar içerdiği söylenebilir. Fakat her ne kadar terimsel çerçeve değişse de ve bu terimlerin açıklamaları olumlu anlamda gelişmeler olduğunu gösterse de uygulamalara bakıldığında gerçekten öyle midir?

Bütün bu sorulara yine terimsel ifadelerle yer verilerek ve akademik kaynaklara başvurularak açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

2.2. Uyum ve uyum sorunu

Berry (1997, 2006) ve Sam (2006) uyumu, göç edenlerin göç edilen yere göre kendilerini revize etmesi ve oraya/orada yaşayanlara uyma çabası olarak tanımlamakla beraber; Sam (2006) buna ek olarak uyumla ilgili, göçmenlerin göç ettikleri yere nazaran daha tatmin edici bir hayat kurma çabası olmasından bahseder.

Genel olarak uyum kavramına bakıldığında bu açıklama yeterli olmakla birlikte, uyum politikaları ve uygulamalara göre tanımların da birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Örneğin asimilasyon, entegrasyon, çok kültürcülük ve kültürlerarasıcılık kavramları hep uyumla ilgili olmakla birlikte farklı tanımları bulunan kavramlardır. Dolayısıyla bu kavramlar açıklanmadan uyum tam manada anlaşılacaktır. Fakat genel olarak göçmen ve göç ettiği yer bağlamında göç sonucunda yaşanan uyum sorunları belli başlı olarak bazı noktalarda belirlemektedir. Zaten uyum politikalarının amacı da bu sorunların ortadan kalkması için üretilmiş olmalarıdır.

Göçmenler açısından bakacak olursak, insanlar buldukları yerde mutlu edilemiyorlarsa başka şeylerle meşgul olmak isterler ve bu sebeple de toplumsal düzen zarar görebilir. İnsanlığın doğası gereği bireyler psikolojik olarak rahatsız oldukları, sosyal olarak mutsuz edici bir ortamla yüz yüze geldikleri durumlarda yeni arayışlar içine girebilirler(Geç & Alsancak, 2018, s.477). Kısacası bir göçmenin olumlu veya olumsuz sonuçlarla beliren uyum süreci ya başarı ile neticelenmekte ya da sosyal bir başarısızlık örneği olmakta, istenmeyen sonuçlar ortaya çıkabilmektedir(Karasu, 2017, s.631). Bu sebeple bu riskin oluşmaması için insanları buldukları yerde memnuniyetsiz kılacak unsurlardan kaçınmak gerekmektedir(Geç & Alsancak, 2018, s.477).

Günümüzde uyum sorunu; iş hayatı, barınma, sağlık ve eğitim, dil sorunu, politik alanda katılım, etnik ya da dini kimlikler arası etkileşim, cinsiyet, yaş ve etnik ayrımcılığı içeren ve sabır gerektiren çok yönlü politik bir süreci ifade etmektedir(Penninx vd., 2008, s.5; Ager ve Strang, 2008, s.167-168). Göçmenlerin uyum konusunda yaşadıkları zorlukların temelinde hangi sebeplere dayandığı genel olarak bu şekilde ifade edilebilir. Bununla birlikte uyum sorununun çeşitli boyutları bulunmaktadır. Bunla-

rı temelde iki kısma ayırmak mümkündür. Bunlar; sosyo-kültürel uyum ve psikolojik uyumdur. Bazı kaynaklarda ekonomik ve hukuki boyut ayrı olarak ele alınsa da biz burada ekonomik ve hukuki boyutu sosyo-kültürel uyum içine dâhil etmekteyiz.

Psikolojik uyum, göç edenlerin uyum süreci esnasında içinde buldukları durum ve değişim neticesinde gösterdikleri zihinsel mücadeleyi anlatır(Karasu, 2017, s.637). Diğer bir ifadeyle psikolojik uyum bireyin kişisel ve kültürel kimliğini iyi algılaması, akıl sağlığının iyi olması ve bulunduğu yeni durumdan kişisel olarak memnun olmasını içeren içsel psikolojik sonuçların bir kümesidir şeklinde de ifade edilebilir(Saygın & Hasta, 2018, s.313). Bu noktada psikolojik destek sağlanması, uyum konusunda gerekli bilgilendirme seminerlerinin yapılması ve göç edilen toplumla olan uyumlu etkileşim son derece gereklidir(Ager ve Strang, 2008, s.180).

Uyum sürecinin ikinci boyutu, sosyo-kültürel uyumdur. Sosyo-kültürel uyum, göçmenin yaşadığı kültürle temas etmesiyle başlar, giderek egemen kültürü tanı ve algılar(Karasu, 2017, s.638). Sosyo-kültürel uyum, göçmenin ayrımcılık korkusu yaşamadan, içinde yaşadığı ülke ile sosyal, kültürel bağlar kurması, kendini ifade ederek mevcut kültürel ve sosyal yapıya katkıda bulunmasıdır(Fielden, 2008, s.3). Sosyo-kültürel açıdan başarılı bir uyum sürecinde kültürlerin birbirini tanıması, günlük hayatta dostluklar kurulması, iş yerinde beraberlik, aynı mekânda komşuluk, farklı gruplar arası evlilik vb. göstergeler bulunmaktadır. Bu göstergelerdeki iyileşme ve artış sosyo-kültürel uyumun başarısında belirleyici olmaktadır(Schnell vd., 2015, s.183).

Uyum sürecindeki en önemli etken ve sosyo-kültürel uyumun da temeli olduğu düşünülen ekonomik boyut, iş edinmek, düzenli ve sabit bir gelir elde etmek olarak tanımlanabilir. Bunları elde edemeden bir göçmenin sosyo-kültürel ve toplumsal anlamda kabul görmesi pek mümkün görülememektedir(Karasu, 2017, s.638). Bir nevi iş sahibi olmak sosyo-kültürel uyum başlığı altında aslında genel anlamda uyum sürecinin temel taşlarından biri olarak görülebilir.

Hukuki boyut ise göçmenin göç ettiği ülkenin siyasi gelenek ve işleyişine uyum sağlaması ve o ülkenin vatandaşı olması, göç ettiği toplumun tam bir bireyi olarak görülmesi ile ifade edilebilir(Karasu, 2017, s.638).

Göç eden bireylerin sosyo-kültürel uyum sürecinde yaşadıkları tüm olumlu ve olumsuz durumlar onların psikolojik uyumlarına yine olumlu ve olumsuz yönde yansımaktadır(Saygın & Hasta, 2018, s.312). Dolayısıyla aslında farklı boyutlar olsa da, uyum süreci bir bütün olarak ele alınabilir. Ve bu şekilde bir bütün olarak ele alındığında daha sağlıklı ve başarılı bir uyum politikası belirlenip uygulanabilir.

Uyum sorununun asgari düzeye indirilmesi için yapılması gereken temel şeyler bulunmaktadır. Bunları kısaca belirtmek gerekirse; Herkese açık bir istihdam piyasası, adil ve hakkaniyetli bir ücretlendirme, barınma ihtiyacının standartlara uygun halledilmesi, eğitim, sağlık vb. kamu hizmetlerinin gereği gibi karşılanması, göçmenlerin haklarının hukuken garanti altına alınması, toplumda karşılıklı bir iletişim ve diyalog kanallarının açık tutulması, kentsel gruplar arasında eşit bir biçimde karar alma sürecine katılımının yaygınlaştırılması, sosyal ve kültürel sorunları aşmak amacıyla dil sorununu çözücü önlemlerin alınması ve son olarak ulusal, yerel vb. farklı düzeylerde teşkilatlanmış esnek bir kamu idaresine sahip olmak başarılı bir uyum sürecinin ayrılmaz parçalarını oluşturmaktadır denilebilir(Ager ve Strang, 2008, s.177; Schnell vd., 2015, s.183-188).

Uyum sürecinin genel anlamda aktörleri bulunduğu söylenebilir. Bu aktörler Karasu (2017, s.639) tarafından şu şekilde sıralanmaktadır; Uluslararası örgütler, ulus-devletler, bölgesel ve yerel yönetimler, konu ile ilgili çalışan STK'lar, göçmenlerin dernek ve örgütleri, göçmen kanaat önderleri, göçmenlerin geldiği ülkenin yetkilileri, akademisyenler, medya temsilcileri, göçmenler ve yurttaşlar. Netice olarak bu aktörlerin bir arada ve uyum içinde çalışmaları, uyum sorununun çözümü için oldukça önemlidir.

Uyum ve kültürleşme kavramlarının yeteri kadar açıklanması neticesinde görülmektedir ki, uyum ve kültürleşme aynı şeyler değildir. Fakat uyumun, kültürleşmenin bir sonucu olduğu çıkarımında bulunulabilir(Say-

gın & Hasta, 2018, s.309). Kültürleşme sonucunda uyum sürecini etkileyen bir takım etmenler de bulunmaktadır. Bunlara başlıklar halinde bakılacak olursa; eğitim düzeyi, dil, cinsiyet, göç edilen ülkede kalış süresi, yaş, medeni durum, din, sosyal kimlik, sosyal mesafe ve algılanan ayrımcılık şeklinde sıralanabilir(Saygın & Hasta, 2018, s.315-319).

Kültür, kültürleşme, uyum ve uyum sorununa bu genel bakışın ardından ülkemizdeki göçmenlerin çoğunu oluşturan Suriyeliler ve Türkiye bağlamında uyum ve uyum sorununa kısaca değinilmesi yapılan çalışmanın sıhhati açısından daha sağlıklı bir sonuca ulaşmakta bizlere yardımcı olacaktır.

Öncelikle bahsedilmesi gereken şey, 21. yüzyılın Ortadoğu merkezli gelişen göç hareketlerinin tüm dünyada küçümsenemeyecek bir etki potansiyeline sahip olduğudur(Yaman, 2017, s.92). Son yıllarda Arap Baharı diye tabir edilen durumun neticesinde Suriye’nin de içinde bulunduğu bir göç hareketlenmesi yadsınamaz bir gerçek olarak tüm dünyanın önünde durmaktadır. Bu durumdan en çok etkilenen ülkelerden biri de göçmenlere büyük oranda ve açık kapı politikasıyla ev sahipliği yapmakta olan Türkiye’dir. Buna ek olarak şunları da belirtmek gerekir ki, göçün ilk döneminde savaş ve çatışma ortamından kaçan Suriyeliler, kapılarını açan komşu ülkelere sığınmak durumunda kalmışlar, bundan dolayı da sosyal ağların varlığı, göç edecekleri ülkede aile bireylerinin bulunmasından ziyade coğrafi yakınlık göç edilecek ülkenin seçimi için en önemli etken olmuştur(Şimşek, 2018, s.373).

Dünya değerler sisteminde Batı odaklı bir bakış söz konusu olduğundan ve Türkiye’nin de bu bağlamda demokratikleşme, sanayileşme, insan hakları, ekonomik gelişme vb. alanlarda dünya ile daha bütünleşmiş olması durumu, Suriye ve Türkiye arasında bir takım farklılıkların olduğunu bizlere göstermektedir(Karasu, 2017, s.640). Türkiye’de uyum sorununu belirgin hale getiren olay, hem nicelik hem de nitelik olarak Suriye’den yaşanan göç olgusu olmuştur. Bu durum Suriye’den yaşanan göçün de ayırt edici bir özelliği olarak görülebilir. Dolayısıyla Suriye’den kitlesel bir şekilde ülkemize yaşanan göç olayı birçok açıdan sorunlar oluşturmuş, buna

mukabil hukuki bir zemin olması açısından daha önceki yetersiz hukuki düzenlemeler yerine ve uluslararası hukuk kaidelerinin yetersiz kalması sebebiyle 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkartılmış ve yürürlüğe girmiştir. Bunun yanında Suriyelilere dair özel bir statü olarak Geçici Koruma Statüsü oluşturulmuş, bununla ilgili olarak işlemlerin sağlıklı yürütülmesi için de Geçici Koruma Yönetmeliği çıkartılmıştır. Bu hukuki alt yapı neticesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bu müdürlük bünyesinde de Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı kurulmuş, yabancıların toplumla olan karşılıklı uyumlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütme görevi bu daireye verilmiştir.

Bütün bu hukuksal ve kurumsal değişim ve yenileşme hareketleri yanında bir de göç ve uyum sürecinin içeriği, sebep olduğu sorunlar ve çözüm için neler yapılması gerektiği konusunda çeşitli fikirler bulunmaktadır.

Uyum için kültür kavramının önemine değinildi. Bu bağlamda Türkiye ve Suriye arasında bazı farkların olması sorunların çıkış kaynağını etkilemektedir. Bu fark ve farklılığının arasının açılmasının etkileyicisi ise daha önce de bahsedildiği gibi demokratikleşme, sanayileşme, insan hakları, ekonomik gelişme vb. alanlarda Türkiye'nin dünya geneliyle -Batı eksenli- daha bütünleşik olması durumudur(Karasu, 2017, s.640).

Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen sığınmacı hareketliliğinin etkileri açısından, bu etkileri toplumsal etkiler, ekonomik etkiler, güvenlik algısı üzerindeki etkiler ve temel ihtiyaçlar/hizmet alımları üzerindeki etkiler biçiminde tasnif etmek mümkündür(Yaman, 2017, s.97). Bu etkileri teker teker açıklamak çalışmanın maksadını aşacağından başlıklar halinde değinmek yeterli olacaktır. Fakat belirtmelidir ki bazı durumlar ve farklılıklar kitlesel olarak gerçekleşen bu göçün Türkiye'de bazı gerilimlere yol açtığıdır(Yaman,2017, s.92). Bu gerilimleri azaltmak için en uygun politikanın geliştirilmesi de bu sorunları iyi ve bütüncül şekilde ele alarak bu politikaları geliştirmek olacaktır.

Göçmenlere bakışın ve hem göçmenin hem de göç edilen toplumun

zihniyetinin belli bir düzeyde bilinç sahibi olmasının uyum politikalarının daha sağlıklı geliştirilmesi için önemli bir kriter olduğu söylenebilir. Bu açıdan göçmenleri hep bir sorun alanı olarak görmeye devam ettikçe, onlar da büyüyen bir soruna dönüşeceklerdir. Sorun yerine karşılıklı etkileşimle bize nasıl toplumsal fırsatlar sunuyorlar ve birlikte yaşama kültürümüzü nasıl zenginleştiriyorlar diye bakmak ve varsa onların sorunlarına çözüm önerisi geliştirmek daha kalıcı bir politika için önemlidir(Özservet, 2015, s.110).

Uyum sorunu için Türkiye’de gerçekleştirilebilecek çözüm odaklı politika geliştirme ve olması gereken bilinç düzeyi, zihniyet yapısı ve yaklaşım tarzı konusuna ileride daha detaylı olarak değinilecektir.

3.Asimilasyon (Bütünleşme, Benzeşme), Entegrasyon, Çok-kültürcülük Ve Kültürlerarasıcılık

Daha önce de belirtildiği üzere uyum tanımları detaya inildiğinde uyum politikalarına göre değişmektedir. Dolayısıyla bunları teker teker ele alıp irdelemek uyum konusunu daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Yukarıda temel olarak bahsettiğimiz ve terimsel ifadelerine yer verdiğimiz uyum politikalarını bu kısımda daha detaylı bir şekilde ele almaya çalışacağız.

Bilindiği üzere farklı kültürlere karşı uygulanan ilk politikalarından birisi asimilasyondur. TDK’nın tanımına göre: “Asimilasyon; özümleme, benzeşme ve farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme sürecinin sonu.” olarak tanımlanmaktadır(tdk.gov.tr, 2019). Akademik kaynaklarda ise; “Asimilasyon, kendi kültürüne yabancı bir alan içine girme ve yeni bir kültürün hayat tarzını aşamalı olarak kabullenerek aynı kültüre ait olma süreci.” olarak tanımlanmaktadır(Fitzpatrick, 1966, s.5). Bütüncül manada asimilasyon tanımlaması yanı sıra, asimilasyon kültürel ve sosyal (yapısal) asimilasyon olarak ikili bir perspektifle de değerlendirilmektedir. Kültürel asimilasyon, bir toplumu ayırt edici kılan beklentiler, davranış kalıpları, normlar ve değerleri kabul etmek anlamına gelmektedir. Bu sayede göçmenler göç ettikleri toplumun yukarıda değinilen hususları içinde kendi ayırt edici özelliklerini kaybetmesi ile asimile olmaktadırlar.

Sosyal (yapısal) asimilasyon ise göç edilen toplumun sosyal hareketliliği içinde göçmenin kendi sosyal çerçevesini kaybetmesi ve yeni ortamın içinde kendini değiştirmesidir, yok olmasıdır(Fitzpatrick, 1966, s.6-7; Schnapper, 2005, s.194).

Asimilasyon teorileri, göçü itme-çekme faktörleri üzerine kurgulayan bir anlayışla oluşturulmuştur(Yaman, 2017, s.94).

Asimilasyon temelde iki önemli teoriye sahiptir. Bunlar, bir ülkeye gelen yabancıların mutlaka kendi ülkelerinin kültürel mirasını bir tarafa koymaları ve geldikleri ülkenin baskın kültürel öğelerine kendilerini adapte etmeleri şeklinde tanımlanan İngilizliliğe uygunluk teorisi ve ilk teoriden farklı olarak göçmenlerin kültürel farklılıklarının eritilerek yok edilmesini içeren erime potası yaklaşımıdır(Gordon, 1964, s.104-125-126). Bunlar haricinde Irk İlişkileri Döngüsü, Asimilasyon Süreci ve Asimilasyonun Yüzleri teorileri de bulunmaktadır(Yalçın, 2002, s.47).

Gordon (1964, s.71) tarafından geliştirilen Asimilasyon Süreci teorisine göre:

Asimilasyon Süreci

Süreç ya da şart	Asimilasyon tipi veya aşaması	Özel kavram
Yerli toplumun kültürel öğelerine doğru değişim	Kültürel veya davranışsal asimilasyon	Kültürleşme (Acculturation)
Birinci grup bazında, geniş çaplı yerli toplumun kliklerine, kulüplerine ve kurumlarına giriş	Yapısal asimilasyon	---
Geniş çaplı karışık evlenmeler	Evlilikle asimilasyon	Karışım (Amalgamation)
Yerli topluma dayalı birliktelik anlayışının geliştirilmesi	Tanımlamaya dayalı asimilasyon	---
Ö n y a r g ı l a r ı n kaybolması	Kabullenilmiş hal asimilasyonu	---

Ayrımcılığın yok olması	Kabullenilmiş davranış asimilasyonu	---
Güç ve değer çatışmalarının yok olması	Yurttaşlık asimilasyonu	---

Özellikle Batı ülkelerinde 20. yüzyılın son çeyreğine kadar görülen bu yaklaşım birçok örnekle birlikte ele alınıp gözler önüne serilebilir. Bu çok bilinen ve hâkim kültürün baskınlığı ile diğer kültürlerin yok edilmesi durumu olarak özetlenebilecek uygulama, teknolojik ve telekomünikasyon alanındaki gelişmelerin beraberinde getirdiği haber ve bilgi ağlarına hızlı ve kolay erişim ile, dünyanın ve insanların geldiği zihinsel vb. durumlar, küreselleşme algısı, evrensel hukuk kuralları, insan hakları gibi durumlar neticesinde hem terimsel hem de uygulama olarak belli bir değişim geçirmiştir ya da geçirmiş gibi görünmektedir. Bu hususta bir neticeye varmak ancak güncel terimsel çerçeve ve bu konudaki söylemlerin bilinmesi ile olacaktır. Dolayısıyla ileride ve sonuç kısmında bu hususta daha net bir çıkarımda bulunmak kolaylaşacaktır.

Kısaca bütünleşme ve benzeşme terimlerine de değinmek ve bu terimlerin asimilasyon ile bağlantısını gözler önüne sermek faydalı olacaktır. Bütünleşme ve benzeşme, tek bir taraf üzerinden hareket etmekten çok, iki tarafın birbiriyle olan etkileşiminin sonucudur(Karasu, 2017, s.635). Fakat göçmenlerin uyum sorununun çözümü amacıyla kullanılan bu yaklaşımlar zorlayıcı olan ve göçmenlerin toplumsal farklılıklarını yadsıyarak uygulanan yaklaşımlardır(Karasu, 2017, s.635).

Farklı etnik ve kültürel grupların sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan giderek birbirlerine benzeşmesini ve sonuçta farklılıkların ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir strateji olan benzeşmenin temelinde homojen bir toplum yaratmak yatmaktadır(Özcan, 2007, s.24). Benzeşme, göçmen grupların ana akım olarak tanımlayabileceğimiz asli toplumun kültürel değerlerine uyması, onları benimsemesi ve kendi grup kimliğinden vazgeçmesini ifade etmektedir(Sirkeci vd., 2015, s.2). Tanımlardan anlaşılacaktır ki her ne kadar ayrı stratejiler olarak görünse de ve farklı isimlerle

anılrsa da asimilasyon ve benzeşme birbiriyle örtüşmektedir. Hatta benzeşmenin bir çeşit asimilasyon olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bütünleşme, göç edenlerin göç edilen yerdekiler ile tamamıyla iç içe geçerek bir bütün oluşturması anlamına gelmektedir(Şenyapılı, 1981, s.54). Ersoy (1985, s.17) ise, bütünleşme kavramını göç edenler ile göç edilen toplumun birinin diğerine dönüşmesi, ona benzemesi, onunla aynılaşması olarak tanımlar.

Bu tanımlardan yola çıkarak benzeşme ve bütünleşme kavramlarının birbirleriyle örtüşmekte olduğu görülmektedir. Aralarındaki fark ise, benzeşmede baskın kültüre kayma söz konusuysen, bütünleşmede baskın kültürden bahsedilmemekte ve herhangi bir kültürün diğerine kayması olarak tanımlanmaktadır. Her ne kadar böyle bir tanımlama yapılsa da, bütünleşme olurken baskın kültürün ön plana çıkacağı ve diğer kültürleri kendine çekip yok edeceğini düşünmek hatalı olmayacaktır. Görülmektedir ki, benzeşme ve bütünleşme hemen hemen aynı anlama gelmekte ve doğal olarak bütünleşme de benzeşme gibi bir tip asimilasyon olma özelliğini bünyesinde barındırmaktadır diyebiliriz.

1960’lardan itibaren anti-demokratik olduğu da söylenebilecek olan asimilasyon teorilerinin yerini entegrasyon kavramı almaya başlamıştır(-Kastoryano, 2000, s.48).

Entegrasyon kavramına değinilecek olursa, TDK (tdk.gov.tr) bu terimin karşılığı olarak bütünleşme ve uyum açıklamasında bulunmuştur. Nitekim Çağlar ve Onay’da (2015; 33) yaptıkları çalışmada entegrasyon kavramını uyum ile eş anlamlı olarak ele almışlardır. Adıgüzel (2016, s.174) ise bu kavramı “yeniden toplumsallaşma” olarak ifade etmekte ve göç edenlerin göç ettikleri yerde yaşayan toplumla bütünleşerek, o toplumla birlik içerisinde yaşaması olarak tanımlamaktadır. Göç Terimleri Sözlüğü’nde (2009, s.17) “Entegrasyon, göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç. Kabul eden toplumların göçmenleri kabul etmeleri için gerekenler ülkelere göre farklılık göstermektedir. Entegrasyon, sadece tek bir grubun sorumluluğunda

değildir. Hem göçmenlerin kendisi, hem de ev sahibi devlet, kurumlar ve toplumlar entegrasyondan sorumludur.” şeklinde tanımlanmış ve açıklanmıştır. Martikainen (2010, s.265) entegrasyonu, bireysel göçmen veya göçmen grupların, yeni ev sahibi toplumun farklı sosyal alanları ve bölümlerine dâhil olma süreci olarak tanımlamıştır.

Yapılan araştırma ve verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere literatürde, göçmen entegrasyonunun tanımı hususunda bir muğlaklık söz konusudur. Castles ve diğerlerinden ve onu destekler söylemlerde bulunan Robinson’dan aktaran Şimşek (2018, s.370) de bu muğlaklıktan bahsederek, göçmen ve mülteci entegrasyonunun kabul edilmiş bir tanımı veya modelinin olmadığından, entegrasyon kavramı ya da teriminin tartışmalı olduğundan, birçok kişi tarafından farklı anlamlarda kullanıldığından söz eder. Ayrıca Uluslararası Mülteci Mevzuatı’nda da tam bir resmi tanımlama olmaması dikkat çekicidir(Çağlar ve Onay, 2002, s.46). Bütün bu belirsizliğin nedenlerinden biri olarak, göçmenlerin göç nedenlerinin oldukça farklılık göstermesi ve farklı geçmişlere sahip olmaları gösterilebilir(Martikainen, 2010, s.263). Dolayısıyla farklı kültürlerin ürünü olan farklı toplumlarda yine farklı bir kültür taşıyarak göç eden göçmenler bu sebeplerden dolayı zorluklar yaşamakta, göç ettikleri ülkelerin politikaları da bu durum üzerine şekillenmektedir denilebilir.

Entegrasyonun, Durkheim’in sosyal uyum, bütünleşme, sosyal çözümlenme ve uyumsuzluk konusunda ortaya attığı fikirleri ile temelini oluşturduğu dile getirilmektedir(Yaman, 2017, s.95).

Löffler’den aktaran Çağlar ve Onay (2015, s.56) entegrasyonun, ekonomik, politik, kültürel ve sosyal olmak üzere dört boyutuna dikkat çekmektedir. Sadoğlu (2017, s.163) ise, önce entegrasyonun kültürel, siyasi, idari ve ekonomik boyutlarının olduğundan bahsetmekle birlikte, daha sonra entegrasyonun sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için psikolojik, sosyo-psikolojik, ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlarının var olduğuna da dikkat çekmektedir. Türker ve Yıldız (2015, s.25-27) psikolojik ve sosyo-psikolojik entegrasyonun genel olarak göçmenlerin içinde yaşadıkları yeni sosyal çevreye kültürlenme ve kimlik üzerinden uyum

sağlamasını ifade ettiğini; ekonomik, siyasal ve kültürel entegrasyonun ise ev sahibi ülke ve halklar odağında göçmenlerin kabulünü kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı bir işlev yerine getirebileceğini belirtmektedir.

Yaman (2017, s.95) entegrasyon kavramının David Lockwood tarafından 1950'li yıllarda toplumsal entegrasyon ve sistem entegrasyonu kavramlarıyla zenginleştirildiğini; toplumsal entegrasyonun, bir toplumdaki bireylerin ya da aktörlerin birbirleriyle ilişki kurmalarının ilkelerini işaret ettiğini, sistem entegrasyonunun ise, bir toplumun ya da toplumsal sistemin parçaları arasındaki ilişkileri açık ettiğini belirtmektedir.

Ager ve Strang'ın (2008) yaptıkları çalışmada yer alan entegrasyon şemasında dört ana başlık yer almaktadır:

- 1- Belirleyiciler (Çalışma, barınma, eğitim ve sağlık),
- 2- Sosyal İlişkiler (Sosyal köprüler, sosyal bağlar ve sosyal bağlantılar),
- 3- Kolaylaştırıcılar (Dil ve kültür bilgisi, güvenlik ve istikrar),
- 4- Dayanaklar (Haklar ve vatandaşlık).

Göçün toplumun bütün alanlarına etki etme potansiyeli bulunmaktadır. Bu alanları genel olarak kategorize edecek olursak entegrasyonun kültürel, yapısal ve politik alanlara etkisi olduğu söylenebilir(Martikainen, 2010, s.266). Kültürel entegrasyonun hem göçmenlerin ve göçmen topluluklarının göç ettikleri yerin değer, kural ve davranış modelleri ile ilişkisi ve uyumu, hem de göç edilen yerdeki insanların göç edenlerin beraberlerinde getirdiği kültürel özelliklere karşı beliren tepkileri içerdiği söylenebilmekle birlikte kültürel entegrasyonun gerçekleştiği yerin sivil toplum ve medya olduğu belirtilebilir(Martikainen, 2010, s.266). Göçmenlerin farklı sektör, kurum, kuruluş ve organizasyonlara girmeleri ve bunlara benzer kurumları oluşturmaları yapısal entegrasyon aracılığı ile olmaktadır(Martikainen, 2010, s.266). Yerel işgücü piyasasında ortaklık buna bir örnek olarak verilebilir. Politik entegrasyon ise devletin göçmenlerle iş birliğini ifade eder(Martikainen, 2010, s.266).

Martikainen (2010, s.274) entegrasyonun çok yönlü ve karmaşık bir süreç olduğunu belirtmektedir. Çağlar ve Onay'da (2015, s.46-47)

entegrasyonun çok yönlü ve iki taraflı olduğunu belirterek, başarılı bir entegrasyonun gerçekleşmesi için göçmenlerin uyumunun ve ev sahibi halkların da hoşgörüsünün gerekliliğinden bahseder. Nitekim hoşgörü ve toplumsal kabulün olmadığı durumlarda uyumsuzluk ve sonuç olarak çatışmaya kadar gidebilecek bir durumun ortaya çıkma tehlikesinden bahsedilebilir. Bu durum kitlesel halde gerçekleşen büyük nüfuslu göçlerde daha belirgin olarak ortaya çıkabilmekte, bundan dolayı da uyumun önemi artmaktadır. Fakat bu uyumun günümüzde asimilasyon ve entegrasyonla gerçekleşmesinin pek mümkün olmadığı düşünülmektedir. Çünkü asimilasyon ve entegrasyon teorilerinin temelinde yatan anlayış göçmenlerin gönüllülük esasına dayalı olarak bir yere göç etmeleri ve bundan dolayı da kendilerine ait bazı özelliklerinden vazgeçme durumunu göze almalarıdır(Çağlar ve Onay, 2015, s.66). Bahsedilen hususlar göz önüne alındığında içinde bulunduğumuz dönemde zorla veya bazı istenmeyen sebeplerle göç ortaya çıkmakta, dolayısıyla istekli değil zorla göç çok kültürcülüğün ortaya çıkmasında etkili olmuş ve farklılıkların göç edilen toplum içinde kendine ait özellikleriyle var olabilmelerini yadsımamıştır(- Çağlar ve Onay, 2015, s.66).

Çok kültürlülük ve kültürlerarasılık kavramlarının, kimlik, kültür ve bunlar arasında farklılıkların olduğu temeline dayanan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Daha önce de bahsedildiği üzere kültür kavramı zaten kendi başına farklılıkların ön plana çıkarılması ve belirginleşmesini içerdiği için bu durum çok kültürcülük yaklaşımıyla bir sistem olarak göç konusunda ortaya konulmuş gibi görülmektedir. Entegrasyonun net bir tanımının olmaması ve asimilasyona kayan bir yanının olması dolayısıyla çok kültürlü yapının neresinde yer aldığı muğlak bir durumdadır denilebilir. Entegrasyon ve çok kültürcülük arasındaki bağ ve etkileşimin ne boyutta olduğu ve aralarındaki ilişki çok kültürlülük-çok kültürcülük kavramlarının tanımlanması ile daha da net bir hal alacaktır.

Farklı kültürlerin eski zamanlardan beri bir arada yaşadığı ya da çeşitli yollarla etkileşim içinde oldukları söylenebilir. Dolayısıyla çok kültürlü yapının eski zamanlardan beri var olduğu söylenebilir. Bununla

birlikte çok kültürlülük kavramının ortaya çıkışı ise 20. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. Çok kültürlü ve çok kültürlülük kavramları sıfat olarak ilk kez 1941 yılında önyargısız ve bağısız bireylerden oluşan kozmopolit bir toplumu nitelemek için kullanılmıştır(Yanık, 2013, s.42). Çok kültürlülük kavramı, isim olarak ise 1970'li yılların başlarında Avustralya ve Kanada'da, bu toplumların bir özelliği olan kültürel çeşitliliği teşvik eden devlet politikaları için kullanılmıştır(Doytcheva, 2009, s.15). Bunun yanı sıra Yalçın'a (2002, s.46) göre çok kültürcülük söylemleri ilk olarak 1960'lı yıllarda Amerika'da ortaya çıkan İnsan Hakları Hareketi ile ilişkilendirilmekteyse de, giderek Batı Avrupa ülkelerine de yayılmış ve göçmen grupların kültürel farklılıklarını korumada uygulanan politikaları da kapsar hale gelmiştir.

Toplumun çok kültürlü bir yapıya sahip olması o toplumun çeşitliliğini ifade etmektedir diyebiliriz(Göktuna Yaylacı, 2017, s.352). Yalçın'a (2002, s.50) göre çok kültürlülük, aynı mekândaki farklı kültürlerin varlığından kaynaklanmakta olan bir gerçekliktir. Yaylacı'ya (2017, s.352) göre ise çok kültürlülük, belli bir toplum ya da ülkenin, oraya göç edenlerin kendileriyle beraber getirdikleri kültürlerin varlığının yadsınamaz bir gerçek olarak kendisini göstermesi gerçeğini çağrıştırmaktadır.

Canatan (2009) çok kültürlülük olgusu ile ilgili, otoriteler tarafından yapılan tanımlamaların kimi zaman betimleyici kimi zaman normatif bir kavrama işaret edilmek üzere kullanılmasını önerdiklerinden söz eder. Sonuç olarak çok kültürlülüğün, bulunulan coğrafyada hüküm süren devletin içindeki pek çok farklı kültürün o devlete olan bağlılığının sürekliliğinin sağlanması olarak ifade edilebilir(Göktuna Yaylacı, 2017, s.352).

Bu çalışmanın konusu bağlamında Osmanlı-Türkiye açısından tarihsel bir bakış yapacak olursak, çok kültürlü bir toplum olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda görülen dinsel hoşgörü ve intibak seviyelerinin ancak yakın tarihlerde Batı Avrupa ülkelerinde görülebildiğini ifade edebiliriz(-Modood, 2014). Bunun yanında nüfusunun çoğunluğunun İslam dinine mensup olduğu bilinen ülkemiz açısından ve İslami değerler açısından çok kültürlü yapıya bakışın nasıl olduğu da önemlidir. Kültürel ve etnik çeşitli-

liklerin İslam dinine göre ilahi takdir olarak görülmesi ve bu nedenle önem verilmesi olgusu da söz konusudur. Örneğin Medine Sözleşmesi, Müslümanları, Hıristiyanları, Yahudileri ve müşrik Arapları da kapsayacak şekilde bütün kesimlere dini, kültürel ve yargısal özerklik sağlamıştır(Momin, 2010, s.219-220).

Genel olarak bakılacak olursa, Çoban'ın (2005, s.54) belirttiği gibi, çok kültürlülük demokrasi, ayrımcılığın önlenmesi, azınlıkların korunması ve etnik merkezli insan hakları konuları temelinde ön plana çıkmıştır.

Duman (2007, s.15) çok kültürlülük kavramının iki boyutundan bahsetmektedir:

1- Çok kültürlü yaklaşımın kültürel rölativizme yaptığı aşırı vurgu nedeniyle kültürlerin kendi içine kapanmasına yol açarak ortak iletişim ve etkileşim olanağını ortadan kaldırma ihtimalinin olması,

2- Çok kültürlülüğü yerel sınırlara hapsedilmeden, karşılıklı bir zenginleşme imkânı olarak kullanılması durumu.

Çok kültürcü kavramının, çok kültürlülük olgusuna ilişkin pozitif ve normatif tepkiye dayanan siyasal ve sosyal felsefeyi ifade ettiği söylenebilir(Göktuna Yaylacı, 2017, s.352). Çok kültürcülüğün tanımı konusunda farklı kişiler farklı tanımlamalarda bulunmuşlardır. Modood'dan aktaran Yaylacı (2017, s.350), Parekh'in çok kültürcülüğü, devletin faaliyetlerinin yeniden oluşturulmasına ve dizayn edilmesine temel oluşturacak bir düşünce olarak ele aldığını fakat çok kültürcülüğün kusursuz bir siyasal öğreti olmadığını da belirttiğini söylemektedir. Say'dan aktaran Yaylacı (2017, s.350), Kastaryano'ya göre çok kültürlülüğün demokratik toplumlarda grup bilinci ile hareket edebilen topluluklara özgü olarak ortaya çıkan bir politik örgütlenme biçimi olduğunu söylemektedir. Yaylacı (2017, s.350) Kymlicka'nın ise azınlıklar temelinde grupların hakları ve eşit yurttaşlığa dayalı liberal bir çok kültürcülük düşüncesi geliştirdiğini belirtmektedir.

Rawls ve Walzer adalet, Young farklılık politikası, Kymlicka, çokuluslu ve çok etnikli devletler, Barry bireysel haklar, Habermas anayasal vatandaşlık, Taylor ise tanınma, Gerd Baumann ulus devlet, etnisite ve din

temelinde çok kültürcülüğü ele almıştır(Göktuna Yaylacı, 2017, s.353).

Tanımlar konusunda fazla karmaşıklık ve detay bilgi vermek yerine netice olarak bir söylem ortaya koymak gerekirse, Cantle'dan aktaran Yaylacı (2017, s.356) çok kültürcülüğün resmi ve genel geçer bir tanımının olmadığından bahsetmektedir. Fakat genel anlamda farklı kültürlerin bir biriyle yan yana ve bir arada yaşama hususunda yetenekli kılan politikalar topluluğunu ifade ettiği belirtilebilir(Göktuna Yaylacı, 2017, s.356). Dolayısıyla farklı kültürlerin, kimliklerin, toplulukların bir arada uyumlu bir şekilde birbirlerine karşı saygılı ve ötekileştirmenin minimum düzeyde olduğu bir ortamda, aynı toprak parçası üzerinde yaşamının yapı taşlarını temsil eden bir kavram olarak çok kültürcülük karşımıza çıkmaktadır.

Yalçın'a (2002, s.52) göre, günümüzdeki kullanılış biçimiyle çok kültürcülük bir ülkede yaşayan farklı kültürlerden grupların eşitlik ilkesi altında bir biriyle bir arada olmasını ifade etmektedir.

Çok kültürcü söylemlerde temel amacın farklılıkları hoşgörü ve ahenk ile kurgulayıp oluşturulabilecek maksimum fayda elde edilerek bir toplum inşa etmektir denilebilir(Yalçın, 2002, s.46).

Yaylacı (2017, s.356), Kymlicka'ya göre çok kültürlülüğün temelinde kültürel çeşitliliğin olduğundan bahsederek bunun kaynağındaki üç unsurun varlığından söz eder; birden fazla ulusun yan yana yaşaması, göç ve kendi ulusal toplumları ya da etnik grupları içinde marjinal duruma itilmiş olan eşcinseller, sakatlar, yoksullar ve kadınlardan oluşan birlikler. Netice olarak ortaya atılan çok kültürcü teorilerin temelinde yatan ortak özelliğin, Goldberg'in (1994, s.12) belirtmiş olduğu gibi "kimlik" ve "farklılık" kavramları olduğu söylenebilir.

Yine Yaylacı (2017, s.356) çok kültürcülüğün üç farklı algılanışı olduğunu söylemekte ve bunları şu şekilde sıralamaktadır; birincisi, kültürel olarak farklılaşmış yurttaşlığa ve çok kültürlü toplum olarak adlandırılacak yapıya, ikincisi, asimilasyonun terk edilerek formel ve informal çok kültürcülük politikalarının izlenmesine, üçüncüsü ise çok kültürcülüğün bir ideoloji olarak adlandırılmasına işaret etmektedir demektedir.

Milliyetçilik akımı ve ulus devletlerin yaygın olarak dünya genelinde hâkim devlet örgütlenme şekli olması beraberinde tekçi, baskıcı ve diğer kültürleri sindirmeye yönelik bir yapıyı içinde barındırmasına sebebiyet vermektedir. Buna karşılık çok kültürlülük-çok kültürcülük anlayışında ise tam tersi bir anlayış ve yaklaşımın hâkimiyetinin olduğu söylenebilir(-Duman, 2011, s.211).

Yapılan araştırmalar ve akademik okumalar neticesinde görülmektedir ki Kanada gibi birkaç ülkenin çok kültürcü politikalar açısından başarılı olduğu varsayılmaktadır(Kymlicka, 2012, s.315). Bunun karşısında, bu başarının seçicilikle sağlandığı da dile getirilmektedir(Kymlicka, 2012, s.315). Dolayısıyla göçmenlerin bazı özellik ve kurallara göre elenerek ve seçilerek ülkeye alındıkları gerçeği çok kültürlü yaşamın ve çok kültürcü politikaların uygulanışının kolaylaşmasını beraberinde getirmektedir. Buradan yola çıkılarak zaten belli şartlar altında gidilen ülkenin kurallarına uymak ve ülke kurallarının da bu duruma göre şekillenmiş olması uyumu kolaylaştırmaktadır denilebilir. Fakat bu tam manasıyla çok kültürcü politikaların başarılı olduğunu göstermemektedir. Sadece Kanada genelinde ve şartlarında bakıldığında kısmi bir başarıdan söz edilebileceği söylenebilir.

Bunun yanında Fransa ve Almanya gibi ülkelerin ise çok kültürlülük ve çok kültürcü politikalar açısından başarısız örnekler olduğu da yine çeşitli söylemlerden yola çıkılarak ve akademik kaynaklardan edinilen bilgiyle dile getirilebilir. Anlaşılmaktadır ki her ülke ve toplumun bu hususta kendine has şartlar altında verdiği reflexlerin olduğundan bahsedilebilir. Dolayısıyla bütün dünya genelinde uyum, çok kültürcülük vb. teori ve uygulamalara bakılarak önce durumu analiz etmek ve bütüncül bir bakışın ardından ülkeler bazında olayı ele alarak anlamak azami öneme sahip olmaktadır. Buradan yola çıkılarak da içinde bulunulan şartlara uygun bir uyum politikası ülke bazında belirlenebilir.

Post modernizm fikri bağlamında çok kültürcülüğe bakıldığında, çok kültürcülük tartışmaları ve uygulamalarının gelişiminde post modernlik anlayışının da etkili olduğu söylenmektedir(Göktuna Yaylacı, 2017, s.350). Bununla birlikte post modernizm, kültürel kimliklerin sürekli

yeniden inşa edilebilir oluşuna ve toplumların çoklu kültürel yapısına dikkat çekmektedir(Göktuna Yaylacı, 2017, s.351).

Murphy (2000, s.183), post modern toplumda farklılıkların hoş görülmesine dayalı, yani kültürel çeşitliliği ortaya çıkaran bir yapının olduğundan bahseder. Demir (1997, s.38) ise post modern toplum anlayışında çeşitliliğin, farklılığın ve çoğulculuğun önemine vurgu yapmaktadır.

Yalçın'ın (2002, s.52) Scott ve Inglehart'dan aktardığına göre, Post modern çok kültürcülük bağlamındaki düşünelere göre bu konuda iki önemli nokta bulunmaktadır:

1- Çok kültürlü bir toplumda bütün kurumların farklılıkları temsil etmesi gerekir,

2- Post modern düşünce, otoriteler yerine bireysel dışavurumculuğa önem verir ve tehditkâr olmaması koşuluyla bütün farklı kültürlerden gruplara karşı hoşgörülüdür.

Kıscacası kurumsal anlamda, var olan farklılıkların kabullenilip örgütsel olarak da çok kültürlü bir yapının gelişmesi durumu söz konusu olacaktır. Bunun yanında otoritelerin etkinliğinden çok, kişisel olarak ortaya konan davranış ve dışavurum ile sürecin ilerlemesi gerektiği, bununla birlikte hoşgörülü bir mukabele ile karşılık verilerek çok kültürlü yapının toplum içine yerleşmesi gerektiği düşüncesi vardır denebilir.

Kimlik politikasına yönelik olarak modernizmin farklılıkları tanımayan, farklılıkları ötekileştiren ve sessizleştirerek kendine meşru bir zemin hazırlayan yapısına karşılık bir tepki olarak post modernizmin ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır(Duman, 2007, s.13).

Kıscacası, post modern yaklaşımla çok kültürcülük geniş perspektifler kullanarak olgu ve olayları açıklayan modernlik anlayışıyla çelişmekte ve farklı kültürler için yeniden tanımlamalar yapılması gerektiğini iddia etmektedir(Yalçın, 2002, s.52).

Çok kültürcülüğe karşı yapılan eleştiriler bulunmakla birlikte, bu eleştirilerden bazıları, Waever ve diğerlerinin açısından farklılıkları daha

da derinleştirdiği ve Stam ve Shohat tarafından dile getirilen çok kültür-
cülük politikalarının azınlıklarla yapılacak koalisyonlar sonucunda bu
azınlıkların iktidarı ele geçirerek çoğunluk olmalarına yol açacak olma-
sıdır(Yalçın, 2002, s.52). Bu sonucusu korku temelli bir eleştiri olarak
görülebilir. Diğer bir eleştiri ise Zizek (2002, s.282) tarafından dile getiri-
len yerel kültürlere karşı tepeden bakan Avrupa merkezli bir görüşün var-
lığıdır. Bu şekilde bir bakışın Avrupa merkezli kültür haricindeki kültürleri
ötekileştirdiği söylenebilir. Dolayısıyla daha önce de işaret edildiği gibi
baskın kültürün ağırlığında çatı kültür oluşturma söz konusu olabilmekte,
hatta asimilasyona kayan bir çok kültürçülük anlayışının varlığı mevcuttur
denilebilmektedir. Bu da entegrasyon politikalarına işaret etmektedir. Çok
kültürçülüğe yönelik olarak bu ve buna benzer eleştiriler bulunmaktadır.

Çok kültürlülüğün kabullenilişi ve başarılı politikalar uygulanması
oranı 1980'den 2010 yılına kadar belli bir azalma göstermiş, bunun neti-
cesinde asimilasyona kayan politikaların daha çok benimsendiği gerçeği
ortaya çıkmıştır(Öztürk, 2012, s.320).

Son dönemlerde, çok kültürçülük söyleminin yerini kültürlerarası-
lık söyleminin aldığı getirilebilir. Kültürlerarasılık ise en kaba tabirle,
kültürel karşılaşma durumlarındaki etkileşimi ifade eden bir kavramdır de-
nebilir(Kartarı, 2014, s.51).

Kültürlerarasılık teriminin temelde kültürler arasında etkileşim ve
alış verişi gerektirdiği; milliyetçilik, kutuplaştırma, ayrıştırma, düşmanlaş-
tırma ve farklılaştırma gibi düşünceleri kabul etmeyip onlara karşı cephe al-
dığı söylenebilir(Kaya, 2014, s.33). Bu yaklaşımın, çok kültürçü anlayıştan
farklı olarak insanlar ve gruplar arasındaki farklılıklara değil benzerliklere
vurgu yaptığı dile getirilmektedir(Kaya, 2014, s.33). Buradan yola çıkılarak
çok kültürçülüğün farklılıklara yaptığı vurgu neticesinde ortaya çıkan veya
çıkabilecek sorunlara karşı, kültürlerarasıcılık yaklaşımının benzerliklere
vurgu yapması, bu sorunların çözümüne yönelik geliştirilmiştir denebilir.
Kaya (2014, s.33) kültürlerarası yaklaşım modelinin daha evrensel düşü-
nen insanları var edeceğini düşünmektedir.

Sze ve Powell'den aktaran Yaylacı'ya (2017, s.358) göre çok kültürcülük, kültürleri korumaya yönelmekte, kültürlerarasıcılık ise, kültürleri tanımakta ve kültürleri değiş-tokuş, dolaşım, tadilata uğrama ve evrilme-yenilenen hale getirmektedir. Etkileşim ve iletişime çok kültürcülükten daha fazla önemle eğildiği düşünülen kültürlerarasıcılıkta bir arada var olmanın daha fazlasının olduğu söylenmekte ve daha az grupçu, senteze daha çok odaklanan bir anlayış olarak düşünülmektedir (Yaylacı, 2017, s.358). Buradan anlaşılacağı üzere, Yaylacı'nın (2017, s.358) Meer ve Modood'dan aktardığı şekilde çok kültürcülüğün dar görüşlü ve göreceli olduğu durumda kültürlerarasıcılık dar görüşlü kültür uygulamalarına yönelik eleştirel bir bakışı ortaya çıkarmaktadır.

Cantle'dan aktaran Yaylacı'ya (2017, s.358) göre, kültürlerarasıcılık, hızla küreselleşen ve çeşitlenen dünyada kültür mirası ve kimliğin dinamik oluşunu ve kültürlerarası etkileşiminin arzu edilir olgular olduğunu kabul etmektedir.

Meer ve Modood'dan aktaran Yaylacı (2017, s.358) kültürlerarasıcılığın, dört yolla çok kültürcülüğe karşı olduğunu varsayıldığını belirtmektedir;

- a) Bir arada var olmaktan çok etkileşime ve iletişime ağırlık vermesi,
- b) Daha az düzeyde grupçu olması ve senteze daha çok önem vermesi,
- c) Daha güçlü bir bütünlük algısına bağlılığı vurgulaması,
- d) Dar görüşlü kültürel uygulamaların eleştirilmesi.

Yaylacı'nın (2017, s.359) aktarımıyla Cantle'ye göre kültürlerarasıcılık, çok kültürcülüğün ifade etmekte başarısız olduğu düşünülen beş kavramsallaştırma tarafından desteklenmektedir;

a) Farklılık yönelimleri: Farklılık artık ulusal sınırlar içinde belirlenmemekte çoğunluk-azınlık ikiliğine dayanmamaktadır çünkü artık azınlıklar arasında çoklu gerilimler söz konusudur.

b) Yeni güç ve politika yapısı: Küreselleşmenin getirdiği yeni düzende kozmopolit ve ulusal kimlikler karşı karşıya değil yan yana bulunmak durumundadırlar.

c) Dinamik bir kavramsal olarak kimlik: Çok kültürcülük kimlikleri tanımlanmış statik yapılar olarak kabul eder. Oysa kimlik, geçişlidir (transit), melezdir. Uluslararası, dinler arası ya da diğer farklılıklar arası evliliklerin artması ‘beni bir kutuya koyamazsınız’ anlamına gelmektedir.

d) Irk dışındaki diğer bütün farklılık formlarının tanınması: Çok kültürcülük ırk etrafında dolaşırken kültürlerarasıcılık cinsel yönelim, inanç, toplumsal cinsiyet, engellilik gibi farklılıkları da dikkate alır.

e) Disiplinler arası (yapısal ve ilişkisel) anlayış söz konusudur.

4. Türkiye’de Uyum

Daha önce de bahsedildiği üzere Türkiye Suriye’den gelen ani ve kitlesel bir göç hareketinin odağında yer almıştır. Suriyeli göçmenlere yönelik açık kapı politikasının benimsenmesi, göçmen profilinin her özellikte Suriyeliyi kapsamasına sebep olmuştur. Dolayısıyla geniş ölçekli ve çeşitli bir profil yapısının kitle halinde Türkiye’de yer alması bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Bu geniş kitlenin ülkemize gelmesi ile Türkiye’nin geçmişte göçmenlere yönelik çıkardığı İskân Kanunu’nun yetersiz kalmasına da sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda yenilenen ve genişletilen hukuksal çerçeve beraberinde birçok yeniliği de getirmiştir. İçişleri Bakanlığına bağlı kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve bu müdürlüğün bünyesinde de il müdürlüklerinin kurulması göç ile ilgili işlemlerin ve politikaların uygulanmasında bir kurumsallaşma sağlamıştır. Fakat bütün bu gelişmelerin yanında, ülkemize dünya genelinde neredeyse hiç rastlanmayan bir kitlesel göçün gerçekleşmesi durumunun neticesinde küresel ölçekte uygulanan uyum politikalarının da birçok açıdan işlerliğinin geçersiz kalması neticesini doğurduğu da söylenebilir. Bu sebeple, Türkiye’nin içinde bulunduğu farklı duruma uygun olarak uyum konusuna yaklaşması da kaçınılmaz olarak elzem hale gelmiş gibi görünmektedir. Nitekim 2019 yılının özellikle Suriyelilere yönelik olarak uyum yılı ilan edilmesi dikkat çekicidir. Bu konuda yapılan çalışmalar ve oluşturulan kavramsal ve kavramsal bir takım çıktıları değerlendirmek de mümkündür.

Bu çalışmada Türkiye’nin uyum konusuna yaklaşımı, beklentiler,

yapılanlar gibi konulara bakarak Türkiye açısından uyumun neyi teşkil ettiğini ve içinin nasıl doldurulduğunu anlamaya çalışacağız.

Öncelikle uyumun Türkiye açısından nasıl tanımlandığına bakmak gerekmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı bir kaynakta şu ifadeler yer verilmektedir: Kanunda ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü çalışmalarında öngörülen “uyum; ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyondur”(goc.gov.tr. 2019, s.25). Bu ifadelerden anlaşıl-maktadır ki, Türkiye'nin uyum konusuna bakış açısı ne asimilasyon ne de entegrasyon ile örtüşmeyen daha farklı bir bakıştır.

İlgili metinde uyum konusunda vurgu yapılan bir takım hususlar ve yapılan çalışmaların ne düzeyde yürütülmesi gerektiği ve yürütüldüğünden bahsedilmektedir. Bu hususlara bakılarak resmi düzeyde uyum için neyin ön görüldüğünü ana hatlarıyla resmetmek mümkündür.

Bu hususlar şu şekilde sıralanmaktadır: Uyum stratejileri oluşturulurken çok taraflı ve iki yönlü aktif bir etkileşim ile göçmen odaklı bir yaklaşım benimsenmiştir(goc.gov.tr. 2019, s.25). Dolayısıyla anlaşıl-maktadır ki göçmen temelli bir yaklaşım sergilenerek göç eden kişilerin uyum politikasında daha merkezi bir konuma yaklaştırılması düşünülmektedir. Bununla birlikte çok taraflı ve iki yönlü bir politika izlenmesi günümüz şartlarında oldukça önemli olan, çok kültürlü ve kültürlerarası yaklaşımlarında bu hususa önem verdiği bir noktadır. Aktif etkileşim, uyumun başarısı için oldukça önemli bir etkidir.

Uyum çalışmalarının içeriğinin ne olduğu noktasında ise ilgili kaynakta şu hususlar öne çıkmıştır(goc.gov.tr. 2019, s.25):

1- Yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştıracak etkinlikler yapmak,

2- Ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler

kazandırmak,

3- Yabancılar için; ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslar düzenlemek,

4- Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri yapmak,

5- Kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlamak,

6- Kendi kültürel kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan ev sahibi topluma uyum sağlamalarını desteklemek,

7- Toplumda uyum sürecine karşı farkındalık ve anlayış ortamı oluşturmak.

Bahsedilen yedi maddeye bakıldığında ve bunlar açısından önemi-ne binaen üzerinde durulması gereken nokta olarak uyum konusunun Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile STK'ların ortak yürüteceği faaliyetler ile yaygınlaştırılacağı söylemi, politikaları yürütme hususunda önemli bir yere sahiptir(Sağiroğlu, 2016, s.56).

Bu yedi madde bağlamında gerçekleştirilecek olan faaliyetler ülkemizde yabancıların uyumuna dair önemli noktaları içermektedir. Fakat bunların yapılmasında faaliyet gösterecek kişi veya kişilerin bazı hususlarda yetenekli ve eğitilmiş olması da önem arz etmektedir. Bu hususlardan birisi kültürel zekâya sahip olan bir lider koordinasyonunda uyum faaliyetlerinin yürütülmesidir.

Kültürün tanımı daha önce yapıldığından dolayı zeka ve kültürel zekanın ne olduğu burada açıklanmaya çalışılacak ve uyum için önemi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Zekâ en genel anlamıyla bireyin çevreye uyum yeteneği, çevreden

gelen uyaranlara cevap verme hızı ve cevabın kalitesi olarak ifade edilebilir(Mercan, 2016, s.34). Yine zekâya dair, zekânın olayları bağımsız olarak görebilme ve yeni durumlara karşı başarıyla uyum sağlayabilme olduğu söylenebilir(Mercan, 2016, s.34). Demirtaş ve Güneş'e (2002, s.179) göre ise zekâ, bireyi amaçlı eyleme, ussal yargılamaya, çevresine uyuma yönelik bilişsel işlemdir. Gardner (1999, s.36) ise, zekâyı bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürünü şekillendirme veya sorunları çözme yeteneği şeklinde tanımlamıştır.

Zekâ ile ilgili araştırmalara göre üç farklı zekâ türü olduğu söylenmektedir: Sosyal, duygusal ve bilişsel zekâ. Bunların yanında kültürel zekâdan bahseden Mercan (2016, s.35) ise kültürel zekânın diğer zekâ türlerinden farklı olarak küreselleşmenin getirdiği değişimleri kabul etmekte ve daha çok farklı ve çok kültürlü kültürel ortamlarda ortaya çıkmakta olduğundan bahseder. Ang vd.'nden aktaran Mercan (2016, s.36) kültürel zekâyı farklı zekâ türlerinden ayrıldığı alanların çok kültürlü ortamlarda daha etkin bir şekilde kültürlerarası farklılıkları anlama, anlaşma, iletişime geçme, muhakeme etme ve davranma yeteneği olarak ifade etmiştir.

Mayer vd.'nden aktaran Mercan (2016, s.36) kültürel zekânın tercih neticesinde ortaya çıkan bir tür davranış olmaktan çok, bazı yeteneklere sahip olunması olarak tanımlamaktadır. Kültürel zekâ, farklı kültürlerden oluşan ortamlarda o ortama uygun şekilde davranışlar sergilemek kabiliyetini temsil etmektedir(Mercan, 2016, s.37). Crowne vd.'ne (2011, s.45) göre kültürel zekâ ise kendini farklı kültürel durumlara uyumlu hale getirmek olarak tanımlanabilmektedir.

Mercan (2016, s.39) kültürel farklılıkların başarılı bir şekilde yönetilmesinde liderlerin ve çalışanların sahip olduğu kültürel zekâ seviyelerinin etkisinin bulunduğu söz eder. Bunun yanında yapılan araştırmalarda kültürel zekânın tükenmişliği azalttığı, kültürlerarası ortamlarda bireyin performansını arttırdığı, kültürlerarası uyum süreçlerini geliştirdiği gibi durumlar tespit edilmiştir(Mercan, s.39).

Önemli hususlardan bir diğeri de algı ve gerçek arasındaki bağ

olarak görülebilir. Nitekim toplumsal gerginlikler çağımızın imaj odaklı dünyasında gerçeklerden çok algılar etrafında oluşmaktadır(Taşöz Düşündürere vd., s.3). Dolayısıyla algı sürecinin iyi yönetilmesi ve şekillendirilmesi kültürel zekâ yeteneğinin geliştirilmesiyle örtüşen bir husustur. Çok kültürlü ortamlarda çalışanların kültürel farklılıkları algılaması, bu konuda bilgilendirilmesi yönetim açısından çok önemlidir(Mercan, s.43).

Kültürel zekâyâ dair verilen bilgilere bakıldığında, Türkiye’nin uyum süreci kapsamında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve il müdürlükleri personellerine yönelik yurt dışı görevlendirmeleri ve eğitimleri, bu alanda personele yönelik yapılan eğitim ve bilgilendirme toplantıları ile kültürel zekâ yeteneği gelişmiş personeller yetiştirme yöneliminde olduğu görülmektedir. Bu da ileriki dönemler için daha başarılı uyum politikası oluşturma ve uygulama yeteneğine sahip personel ve liderlerin yetiştirildiğini göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin uyum politikasının personel ve lider yetiştirme açısından kültürel zekâ düzeyi yüksek bir profil elde etmek amacıyla olduğu söylenebilir.

Diğer bir konu ise, kitlesel olarak gerçekleştirilen göç ve çeşitlilik açısından zengin bir profile sahip göçmen durumunun getirdiği sorunlardır. Zaten kitlesel göçlerin her zaman ve hemen her yerde bir uyumsuzluk ve çatışma potansiyeli taşıdığı söylenebilir(Sadoğlu, 2017, s.163). İki taraflı olarak bakılabilecek olan bu sorunlardan öncelikle ev sahibi perspektifinde oluşan ya da oluşabilecek sorunlara bakıldığında; güvenlik, işsizlik (ekonomik) gibi temel sorunlar belirginleşmektedir. Ülkemize yaşanan kitlesel göçün komşu ülkeden gerçekleşmiş olması gerçeği, bu göçmenlerin dış etkenler tarafından ülke güvenliğini tehdit eden bir unsura dönüştürülebileceği varsayımını getirebilmektedir(Öztürk, 2012, s.322). Bu bağlamda gerekli tedbir ve kontrolün devlet tarafından sağlanması gerekli hale gelmektedir. Diğer bir etken olan işsizlik ya da ekonomik sorun ise hem ev sahibi halk hem de göçmen toplum açısından önemli bir durum olarak görülebilir. Nitekim daha önce de bahsedildiği üzere ekonomik olarak kendine yetemeyen göçmen başka yasadışı işlere kalkışabilmekte, ülkenin ve ev sahibi halkın kabullenme noktasında olumsuz tepki oluşturmaya

sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla uyum politikası bağlamında güvenlik ve ekonomik etkenlere ağırlık verilmesi de önemli bir noktayı oluşturabilmektedir.

Göçmenler açısından yaşanan zorluklar ve sıkıntılara değinilecek olursa, dil bilmeme, işsizlik gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. İşsizlik ile ilgili yukarıda değinilen hususu yeterli olmasa da temel oluşturacak düzeyde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla diğer bir sorun olan dil bilmeme sorunu yine en büyük sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle zorunlu bir durumdan dolayı, fiziki ve psikolojik olarak hazır olunmayan bir durumda göç yaşanması bazı şeylerin kabullenilmesi ve değişime açık olmasının önünde bir engel olarak durmaktadır denebilir. Ülkemizde bulunan Suriyelilerin durumunun da bu olduğu tespitinde bulunulabilir.

Bu zorunluluk ve buna bağlı olarak hazır olmama hali neticesinde dil öğrenimi, meslek edinimi, uyumun gerçekleşmesi noktalarında zorluklar yaşanması olağan bir durumdur. Bundan dolayı uyum politikası bağlamında yapılması gerekenlerden birisi de bu hazırlıksız olma durumunu kontrol altına alıcı tedbirlerin alınması olmalıdır. Bu tedbirleri hem ev halkı hem de göçmenler için düşünmek doğru olacaktır. Başarılı bir bilgilendirme süreci, hukuki eşitlik, göçmenlerin hak ve yükümlülüklerinin en eşit düzeye çekilmesi, ekonomik sürecin başarılı bir şekilde yönetilmesi, güvenlik açısından tedbirlerin en doğru şekilde alınması ve uygulanması, STK düzeyinde yapılanmalar ile sürecin yürütülmesi, bir arada yaşama kültürünün oluşturulması, karşılıklı saygı vb. birçok etken uyum politikasının en başarılı hale gelmesinde önemli noktalar olarak görülebilir.

Diğer bir nokta ise, toplumlar ve devletler farklılıkları bir arada tutacak bir biz arayışını sürdürmektedir denebilir(Göktuna Yaylacı, 2017, s.361). Buna binaen Türkiye Cumhuriyeti devlet lideri konumundaki Cumhurbaşkanlığı makamınca dile getirilen söylem neticesinde biz arayışına bir açıklama ve ev sahibi olan Türkiye'nin hassas olduğu noktalar bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla göçmen toplumun bu hususlara dikkat etmesi hem sosyal hem de devlet açısından önemli bir konuma gelmektedir. Bunlar sırayla; tek millet, tek bayrak, tek vatan ve tek devlet

söylemidir. Dolayısıyla ülke halkı da dâhil olmak üzere Türkiye toprakları içerisinde yaşayanların dikkat etmesi gereken hususlar olarak karşımıza bu dört unsur çıkmaktadır.

Bunların ne ifade ettiğine kısaca değinilecek olursa Türkiye’nin uyum politikası bağlamında uyum sürecinin de daha iyi anlaşılması sağlanacaktır. R. Tayyip Erdoğan’ın bu husustaki açıklaması şu şekildedir:

(...)Tek millet derken kimliklerin fazlalığı bizi rahatsız etmiyor. Herkes kimliğiyle övünebilecek. Bunlar aynı zamanda da saygındır. Bu kadar farklı etnik yapı tek çatı altında toplansın: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı. Bunların bizi rahatsız etmemesi lazım. Bu bayrağın kırmızı rengi sadece Türkün kanı değil, burada Kürdün de, Boşnağın da Arabin da kanı var. Bunu Çanakkale’ye gittiğimiz zaman orada görürüz Bu bayrağın al rengi onlardan oluşmuştur. Bunu böyle kabullenmemiz lazım. Tek vatan diyoruz. Türkün ne kadar hakkı varsa Kürdün de, Arabin da... hepsinin aynı derece hakkı var. Kendimizi belli bir yere sıkıştırmanın ne anlamı var? Tek devlet diyoruz. Örneğin Amerika... Zenci-beyaz ayrımından arınmış bir Amerika var, Obama şimdi başkan... Tek dil... Resmi dil olarak evet, Türkçe. Ama herkes kendi dilini rahatlıkla konuşabilmeli. Siz resmi dil olarak Türkçe’yi koymazsanız bu ülkede birliği dağıtırsınız. Burada ciddi bir tuzak var. (...) Eserler yazabilirler, şimdi üniversitelerde bölümler açılıyor. Bunda hiçbir sıkıntı yok. Ama resmi dil Türkçe’dir(haberturk.com, 2010).

Görüldüğü üzere bir çatı altında belli noktalarda toplanmak elzem hale gelmektedir. Çünkü yasalar ve devletin bu yasalardaki tanımı ve durumu açık ve net olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla devletin anayasa ve yasalarla belirlenmiş şekli vb. durumlarının değişmesi kabul edilemez olarak belirtilmektedir. Bu söylem aynı zamanda ev sahibi olan halkın da hassas olduğu noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla daha önce de belirtildiği üzere göçmenlerin dikkat etmeleri gereken hususlar olarak bu dört husus öne çıkmaktadır. Ayrıca, Ergun (2018, s.81) mültecilerin-göçmenlerin gelinen toplumun istikrarını bozmayacak şekilde düzenlenmiş olmasının öneminden bahsetmektedir.

Bunlarla birlikte ev sahibi toplumun ülke genelinde farklı bölgelerde farklı yaşam şekilleri ve kültürel özelliklerinin bulunduğu söylenebilir. Örneğin Karadeniz, İç Anadolu, Marmara, Ege gibi diğer birçok bölge hatta il olarak bile farklılıkların olduğu söylenebilir. Bu yapı oturmuş vaziyetteyken iç dinamikler bağlamında belli noktalarda etnik farklılıkların bir

arada uyum içinde yaşaması Türkiye için önemli bir başarıdır. Fakat güncel bir göç hareketliliği neticesinde bu çeşitliliğin artması mevcut olan çeşitliliğin nasıl bir uyum içinde yaşadığı tetkik edilerek ve bununla birlikte diğer önemli noktalar dikkatle incelenmeden başarılı bir uyum politikasının meydana gelmesi pek de olanaklı gözükmemektedir.

Doğu siyasetinde önemli kavramlardan biri olarak adalet kavramı bulunmaktadır. Dolayısıyla adalet çeşitli açılardan ele alınabilir ve başlı başına bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine aynı şekilde dünya genelinde demokrasi söylemleri çoklukla yer almaktadır. Adalet gibi demokrasi de başlı başına ele alınabilecek bir husustur. Dolayısıyla bu çalışmada sadece bu konudaki gereklilikten bahsedilmekle yetinilecektir. Kymlicka ve Norman (2008, s.214-217) çok uluslu hatta çok kültürlü toplumların demokrasi ve adalet temelinde birlikte var olmalarının kurallarını bulabileceğimiz bir vatandaşlık kuramının olmadığından, söz konusu kuramsal eksikliğin derinden hissedildiğinden bahsetmektedir.

Belli sorunlar olmakla birlikte uyum sürecini kolaylaştırıcı etkenler de bulunmaktadır. Adıgüzel'den aktaran Barıtcı (2018, s.231) bu konuda göç edenler ile göç alan bölgedekiler arasındaki kültürel farklılığın ne kadar az olursa iki grubun birbirleriyle uyumunun daha kolay olabileceğini söylemektedir. Bu noktadan hareketle Suriyelilerin komşu ülke olan Türkiye ile uyumunun kolay olması gerektiği söylenebilir. Fakat daha önce de bahsedildiği gibi hem Türkiye'nin Suriye'den farklı bir seviyede olması (Avrupa ile bütünleşme açısından) hem de aynı coğrafyada yer almalarına rağmen Türkiye'nin çeşitlilik yapısının ve kültürel çeşitliliğinin çok fazla olması bu yakınlığın belki de coğrafi yakınlık kadar olmadığı görülebilir.

Netice olarak başarılı bir uyum sürecinin gerçekleşmesi hususunda Fielden (2008) üç temel noktaya işaret etmektedir. Bunlar: Hukuki, ekonomik ve sosyo-psikolojik hususlar olarak belirtilebilir. Öncelikle göçmenin, göç ettiği ülkede yasal bir statüsünün olması, bazı temel haklardan faydalanabilmesi hukuki noktayı vurgulamaktadır. İkinci olarak, ekonomik bağlamda sürdürülebilir yaşam koşullarına sahip olunması ekonomik noktaya işaret etmektedir. Son olarak da, sosyal ve kültürel bağlamda ev sahibi ülke

toplumu tarafından kabul edilme ve kendisinin de uyum gösterme sürecine dâhil olup istek göstermesi önemli noktalardan birini teşkil etmektedir.

Bu açıklamadan yola çıkılarak Türkiye’nin uyum politikası için hangi adımların nasıl atılacağı planlanabilecektir.

Önemli diğer bir husus da, Türkiye’nin, göz ardı edilemeyecek sayıda transit göçmen ve sığınmacı için bir bekleme odası niteliğinde olması durumudur(İçduygu ve Karcı Korfalı, 2014, s.100). Bu durumun önemi ise, Afganistan, İran, Irak ve Suriye gibi Türkiye’nin komşusu olan ve siyasi çalkantıların yaşandığı ülkelerden kaçarak Avrupa’ya gitme yolunda Türkiye’yi transit ülke olarak kullanan düzensiz göçmenlerin, AB’nin sıkılaştıran göç ve iltica politikaları nedeniyle AB Kalesi’ne yasal yollardan girmesinin gittikçe zorlaşmakta olması sonucunda daha çok transit göçmenin uzun süreler boyunca Türkiye’de kalmasından ileri geldiği söylenebilir(İçduygu ve Karcı Korfalı, 2014, s.102).

Sonuç Ve Değerlendirme

Çalışma kapsamında Türkiye’nin içinde bulunduğu durum neticesinde ortaya çıkan bir eksiklik olan uyum politikası sorunsalı dile getirilmeye çalışılmış ve bu bağlamda Türkiye’nin uyum politikası değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın ilgili konuda bir ön çalışma olduğunun belirtilmesi faydalı olacaktır. Dolayısıyla çalışmanın eksik yanlarının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışma kapsamında Türkiye’nin içinde bulunduğu durum genel hatlarıyla ele alınmaya çalışılarak öncelikle bir durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ülkemizdeki Suriyeliler ile ilgili çeşitli bilgiler verilerek uyum ve uyum sorunu noktasında belli konulara değinilmeye çalışılmıştır.

Özellikle ülkemize 2011 yılı sonrasında gerçekleşen kitlesel göç neticesinde daha önce bu şekilde bir göçün ülkemize gerçekleşmediği ve bu sebeple de ülke genelinde kapsamlı bir göç yapılanması olmadığı tespitinde bulunulabilir. Suriye’den gerçekleşen kitlesel göç neticesinde

ülkemizde göç üzerine yaşanan birçok gelişme olmuş, güncel ve çağdaş birçok yenilik yapılarak göç süreci en iyi şekilde yönetilmeye çalışılmıştır.

Fakat Avrupa'daki devletlerin göç konusunda daha donanımlı ve tecrübeli olduğu da bir gerçektir. Çünkü 2. Dünya Savaşı ile gerçekleşen yıkımın neticesinde Avrupa'ya yaşanan işçi göçü ve bu göç sürecinin uzun yıllar neticesinde Avrupalı devletlere göç konusunda tecrübe edindirmesi gibi bir durum söz konusu olmuştur. Türkiye ise bahsedildiği üzere, Suriye'den gerçekleşen kitlesel göç neticesinde bu konu üzerine daha yoğun ve profesyonel bir şekilde eğilmiştir. Dolayısıyla göç yönetimi konusunda aslında geçmişten gelen bir deneyim olmakla birlikte, modern anlayış çerçevesinde Türkiye'nin bu konuda yaptığı çalışmalar daha yeni denebilecek bir düzeydedir.

Göç ile ilgili bir resmi kuruluş olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2013 yılında kurulması, çeşitli kanunların yürürlüğe girmesi, faaliyet ve politikaların oturtulması hususunda oldukça yeni atılımları olan Türkiye, güncel bir şekilde, önünde birçok örnek uygulama ile birlikte başarı-başarısızlık analizleri yaparak en uygun adımları atma yolunda ilerlemektedir.

İkinci olarak dünya genelindeki uyum politikaları, akademik ve bilimsel düzey yanı sıra uygulama düzeyinde de ele alınmaya çalışılmış ve kavramsal bir çerçeve çizilerek uyum konusunun ne yönde geliştiği, dünya konjonktüründe Türkiye'nin nerede yer alması gerektiği konusunda açıklayıcı olması noktasında bilgi paylaşımına gidilmiştir. Bu bağlamda asimilasyon, entegrasyon, çok kültürcülük ve kültürlerarasıcılık gibi kavramlar muhteşimleriyle ele alınarak tarihsel bir harita ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Nitekim asimilasyon açıklandıktan sonra entegrasyon da ele alınmaya çalışılmış ve günümüz entegrasyon politikalarının asimilasyona kayan bir yapı ve uygulamaya sahip olduğu tespitinde bulunulmuştur. Bunun farkında olan Türkiye devleti de uyum politikasını diğer uyum politikalarından farklı bir noktaya taşıyarak kendine uygun bir şekilde geliştirmeye çalışmıştır. Yapılan faaliyetler, açıklamalar ve göç ile ilgili söylemlere de

bakıldığında Türkiye’deki uyum politikası kavramının içini doldurmak mümkün olmakta, özellikle ilerleyen zamanlarda bu kavramın tanımının daha da netleşeceği ve diğer kavramlarla arasındaki farkın belirginleşeceği düşünülebilmektedir.

Bunlar yanı sıra, çok kültürlülük ile vurgu yapılmak istenen gerçeklik ve kültürlerarasılık kavramlarının tanımlamaları yapılarak, günümüzdeki göç hareketliliği sonucunda oluşan dünya profili ortaya serilmekte, buna binaen çok kültürlülük ve kültürlerarasılık politikaları ile göç süreci yönetilmeye ve uyum politikaları oluşturulmaya çalışılmıştır. Ülkemizde bulunan ve birçok ülke vatandaşını kapsayan çeşitlilik, ayrıca ülkemizin bir geçiş ülkesi olma özelliğini göstermesi dolayısıyla çeşitliliğin çok olması neticesinde bazı gerçekler gün yüzüne çıkmaktadır. Bu noktada Türkiye’nin içinde bulunduğu duruma uygun bir şekilde hem geçiş yapılacak ülkede sıkıntı yaşanmaması hem de çok kültürlülüğün bir gerçek olarak ülkemizde var olması sağlam bir uyum politikası geliştirilmesi gerektiğini ortaya koyan gerçekler olarak karşımızda durmaktadır.

Üçüncü olarak, Türkiye bağlamında devlet, ev sahibi toplum ve göçmen toplum için önemli noktalara değinilmeye çalışılmış, bu hususta dikkat edilmesi gereken noktalar vurgulanarak Türkiye için uyumun hangi noktada olduğu açıklanmaya ve belirlenmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak, ülkemizde uygulanan ve daha iyi bir şekilde nasıl bir uyum politikası gerçekleştirilebilir noktasında çözüm arayışı neticesinde ortaya çıkan Türkiye’ye özel uyum, politika belirleyiciler için bir yol haritası belirlenmesi ve süreci istenilebilir bir şekilde yönlendirebilme açısından esnek bir zemin sunmaktadır. Çünkü Türkiye için uyum yeni bir olgu olarak ortaya konmakta ve bundan dolayı da bağımsız bir şekilde sınırları çizilebilmektedir.

Hususi olarak çalışmada uyum politikası oluşturulması noktasında kültürel zekâ, STK, çok boyutluluk, iki taraflı ilişkiler gibi önemli noktalar vurgulanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra devlet yönetiminin dikkat ettiği hususların vurgulanması ile yine devlet tarafından uygulanan uyum

politikasının nasıl algılanması gerektiği çıkarımları ile kavramsal anlam oluşturulmaya çalışılmıştır.

Özellikle halkın tedirgin olmaması ve birleştirici olması açısından devlet büyüklerince tek millet, tek bayrak, tek vatan ve tek devlet söylemlerinin geliştirilmesi bir bakıma genel bir çerçeve belirtmektedir. Anlaşılmaktadır ki Türkiye'nin göç politikalarında ve devlet politikalarında belirlediği genel çerçeve bu dört unsur üzerine inşa edilmektedir. Dolayısıyla genel çerçeve belirlenmiş olmakla birlikte içinde nasıl bir resmin yer alacağı da hukuki boyutun uygulanması, uyum politikasının net bir şekilde ortaya çıkıp gerçekleşen faaliyetlerin izlenmesi ile olacak ve daha birçok unsur ile resmin detayları zaman içerisinde ortaya çıkacaktır. Dikkat edilmesi gereken husus ise her çeşitten insanın yer aldığı bu coğrafyada bu çeşitliliğin hiçbir unsurunun diğerinden farklı bir konuma getirilmeden, bir baskınlık söz konusu olmadan, çatışmaya yol açılmadan göç sürecinin uygun bir zeminde, uygun şartlarla ve politikalarla sürdürülmesidir.

Konunun her açıdan en iyi şekilde ele alınması, algı oluşumunda sağlıklı bir yöntemin gerçekleştirilmesi fakat gerçekliğin de bu algılara uyma noktasında bir bütün oluşturmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Diğer yandan yeni çalışmalar ve araştırmalarla, hızla değişen toplumsal yapı ve isteklerin sürekli halde belirlenerek, buna yönelik çalışmalar dikkate alınarak politikaların belirlenmesi de önemli noktalardan biri olarak görülebilir. Nitekim sosyal yapı ve ihtiyaçlar sürekli olarak değişebilmekte, ortadaki sorunlar çözüme kavuşturulduğunda yeni sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir bir politika ile sürecin yönetilmesi muhakkak ki başarı için gerekli bir durumdur.

Göç politikaları ve özellikle de uyum politikaları hususunda Avrupa'ya kıyasla henüz çalışmaların yeni yeni başladığı Türkiye'de, bu çalışma ile yeni kavramsallaştırmaların önü açılmaya, oluşan politikaların anlam boşluğu doldurulmaya ön adım olma yolunda ilerleme sağlanması temenni edilmektedir.

Ayrıca zaman içerisinde düzenli bir şekilde oturtulacak sistem ile

bütün sorunların ortadan kalkması sağlanabilecektir. Zorluklarla ve ani kitlesel göç kriziyle mücadele noktasında ev sahibi halkın sağduyu ve hoşgörüsü, sabrı, devletin süreci iyi bir şekilde tahlil edip yönetmesi, akademik düzeyde ise devlete belli noktalarda yardımcı olacak verilerin sunulması büyük öneme sahiptir. Bu çalışmada da hem akademik camiaya bu husustaki çalışmaların artması noktasında, hem de devlet politikalarının belirlenmesi için dikkat edilecek noktalara değinilmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

Adıgüzel Y. (2016). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespit ve Öneriler*. İstanbul: WALD. Erişim adresi: https://www.academia.edu/30509638/Go_c_menlerin_Ku_ltu_rel_Entegrasyonu.pdf

Ager, A. ve Strang, A. (2008), Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies* içinde (s. 166-191). Volume 21. Issue 2. Oxford: Oxford University Press. Erişim adresi: <https://academic.oup.com/jrs/article/21/2/166/1621262>

Asimilasyon. (2019). Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&keli_mesec=22612

Baritci, F. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türk Toplumuna Uyum Süreci Üzerine Bir Araştırma, *Uluslararası Hakemli İletişim Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Erişim adresi: <http://www.uhedergisi.com/dergi/suriyeli-multecilerin-turk-toplumuna-uyum-sureci-uzerine-bir-arastirma20171217011722.pdf>

Berry, J.W. (1980). Acculturation As Varieties Of Adaptation. Padilla, A.M. (Ed.), *In Acculturation: Theory, Models and Some New Findings* içinde (s.9-25). Boulder, CO: Westview Press.

Berry, J.W. (1997). Immigration, Acculturation And Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*. Erişim adresi: <http://www.ucd.ie/mcri/resources/Dermot%20Ryan%20Reading.pdf>

Berry, J.W. (2001). A Psychology Of Immigration. *Journal Of Social Issues*. Erişim adresi: https://utopia.duth.gr/xsakonid/index_html_files/1_5_2015_Sapountzis_Berry_paper.pdf

Berry, J.W. (2005). Acculturation: Living Successfully in Two Cultures. *International Journal of Intercultural Relations*. Erişim adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/e5e8/bb9c34b54f3594e32a36dd7f391985d-d7f65.pdf>

Berry, J.W. (2006) Stres Perspectives On Acculturation. Sam, D.L. ve Ber-

ry, J.W. (Ed.), In *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* içinde (s. 43-57). Cambridge: Cambridge University Press.

Berry, J.W., Phinney, J.S., Sam, D.L. ve Vedder, P. (2006). Immigrant youth: acculturation, identity, and adaptation. *Applied Psychol: An International Review*. Erişim adresi: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/16610/AppPsy2006.pdf?sequence=2>

Bourhis, R.Y., Moise, L.C., Perreault, S. ve Senecal S. (1997). Towards An Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach. *International Journal Of Psycholog*. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1080/002075997400629>

Canatan, K. (2009). Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* içinde (s. 80-97). Erişim adresi: http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi6pdf/canatan_kadir.pdf

Crowne, K. A. Phatak, A. Salunkhe, U. ve Shivarajan, S. (2011). Exploring intelligences, organizational skills and leadership in Mumbai, India. *International Journal of Business, Humanities and Technology* içinde (45-47). Erişim adresi: http://www.ijbhtnet.com/journals/Vol_1_No_2_September_2011/6.pdf

Çağlar, A. ve Onay, A. (2015). Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz. Şeker, B.D., Sirkeci, İ., Yüceşahin, M.M. (Der.). *Göç ve Uyum* içinde (s. 39-77). Londra: Transnational Press.

Çakırer Özservet, Y. (2015). Göçmen Çocukların Şehre Uyumu ve Eğitim Politikası. Bulut, Y. (Ed.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü*. Kocaeli: Yazın Basım Yayın.

Çoban, S. (2005). *Küreselleşme, Ulus Devlet, Azınlıklar ve Dil*. İstanbul: Su Yayınları.

Demir, Z. (1997). *Modern ve Postmodern Feminizm*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Demirtaş, H. ve Güneş, H. (2002). *Eğitim yönetimi ve denetimi sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Doytcheva, M. (2009). Çokkültürlülük. Akıncılar Onmuş, T. (Çev). İstanbul: İletişim.

Duman, B. (2011), Çokkültürlülüğten Ricat mı?. *Sosyoloji Dergisi* içinde (s. 207-239). Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/4084>

Duman, M. Z. (2007). Moderninden Post-Moderne Geçişte Kimlik Tartışmaları ve Çokkültürlülük. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* içinde (s. 3-24). Erişim adresi: <http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2011/06/Modernden-Post-Moderne-Geciste-Kimlik-Tartismalari.pdf>

Entegrasyon. (2019). Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimeler=113713

Ergun, G. (2018). *Mültecilerin Kente Uyumunu Ölçmeye Yönelik Karaman İlinde Bir Araştırma*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman

Ersoy, M. (1985). *Göç ve Kentsel Bütünleşme*. Ankara: Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını.

Fielden, A. (2008). Local integration: An under-reported solution to protracted refugee situations. *New Issues In Refugee Research*. Research Paper No. 158. UNHCR. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/486c-c99f2.pdf>

Fitzpatrick, J. P. (1966). The Importance of Community in the Process of Immigrant Assimilation. *International Migration Review*. Vol 1. Issue 1.

Flaskerud, J.H. (2007). Cultural competence column: acculturation. *Issues Ment Health Nurs*. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/>

doi/pdf/10.1080/01612840701346048?needAccess=true

Gardner, H. (1999). Çoklu zekâ görüşmeler ve makaleler. İstanbul: Enka Okulları Vakfı.

Geçici Koruma. (2019). Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/geci-ci-koruma_363_378_4713

Genç, Y. ve Alsancak, F., (2018). Suriyeli Sığınmacıların Uyum Sorunlarının Sosyal Hizmet Perspektifinde Değerlendirilmesi. *I. Uluslararası Göç Ve Mülteci Kongresi*. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/328354607_Suriyeli_Siginmacilarin_Uyum_Sorunlarinin_Sosyal_Hizmet_Perspektifinde_Degerlendirilmesi_Evaluate_of_Adaptation_Problems_of_Syrian_Refugees_in_Social_Work_Perspective

Goldberg, D. T. (1994). Introduction: Multicultural Conditions. *Multiculturalism: A Critical Reader*; içinde (s. 1-45). Blackwell, B. (Ed.). Oxford.

Gordon, M. (1964). *Assimilation in American Life*. New York: Oxford.

Göç Terimleri Sözlüğü. (2009). Çiçekli B. (Çev.), Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.

Gökalp, Z. (2013). *Hars ve Medeniyet*. 2.Baskı, İstanbul: Toker Yayınları.

Göktuna Yaylacı, F. (2017). Süper-Çeşitlilik Çağında Çokkültürcülük. *Hittit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* içinde (s. 345-364). Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/articlefile/328485>

Habertürk. (2010). *Tek devlet, tek bayrak, tek vatan, tek millet...* **Erişim adresi:** <https://www.haberturk.com/gundem/haber/548770-tek-devlet-tek-bayrak-tek-vatan-tek-millet->

Harmonizasyon, (2019). http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf

Hofstede, G. (2001). *Culture’s consequences*. USA: Sage Publications.

Hürriyet. (2018). *Mecliste Mülteci Sempozyumu*. Erişim adre-

si: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mecliste-multeci-sempozyumu-2019u-uyum-yili- ilan-ettik> 41050289

İçduygu, A. ve Karcı Korfalı, D. (2014). Türkiye’de Göçmenlerin Vatandaş Olma Eğilimleri: Deneyimler ve Algılar. *Farklılıkların Birlikte-liği: Türkiye ve Avrupa’da Bir Arada Yaşama Tartışmaları* içinde (95- 120). Kaya, A. (Der.). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Karasu, M. A. (2017). Göç ve Uyum Sorunu. Yatkın, A.(Ed.), *Uluslararası II. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı: Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s.631-649). Elazığ. Erişim adresi: https://www.research-gate.net/publication/322803106_goc_ve_uyum_sorunu

Kartarı, A. (2014). *Kültür, Farklılık ve İletişim: Kültürlerarası İletişimin Kavramsal Dayanakları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kaya, A. (2014). Giriş: Ötekini Anlamak Mümkün Mü?. *Farklılıkların Birlikteliği: Türkiye ve Avrupa’da Bir Arada Yaşama Tartışmaları* içinde (11-37). Kaya, A. (Der.). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Kastoryano, R. (2000). *Kimlik Pazarlığı*. Berkday A. (Çev.). İstanbul: İle-tişim Yayınları.

Kültür. (2019). Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&keli_mesec=214144

Kymlicka, W. (2012). Çok Kültürlülük: Başarı, Başarısızlık ve Gelecek. *İÜHFM* içinde (s. 297-332). *Öztürk, F. (Çev.). Erişim adresi:* <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/97742>

Kymlicka, W. ve Norman, W. (2008). Vatandaşın Dönüşü: Vatandaşlık Kuramındaki Yeni Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Vatandaşlığın Dönüşümü* içinde (185-217). Kadioğlu, A. (Haz.). İstanbul: Metis Yayınları.

Martikainen, T. (2010). Din, Göçmenler ve Entegrasyon. Özmen, N. (Çev.). *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* içinde (s. 263-276). Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/downlo>

ad/article- file/162771

Modood, T. (2014). Çokkültürcülük: Bir yurttaşlık tasarımı. Yılmaz, İ. (Çev). Ankara: Phoenix

Momin, A. (2010). Çoğulculuk ve Çokkültürcülük: İslami Bir Bakış Açısı. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* içinde (s. 203-230). Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/162769>

Murphy, J.W. (2000). *Postmodern Sosyal Analiz ve Postmodern Eleştiri*. Arslan, H. (Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Mercan, N. (2016). Çok kültürlü ortamlarda kültürlerarası farklılıkları yönetme sanatı: kültürel zekâ. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* içinde (32-49). Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/401457>

Özcan, M. (2007). Azınlık Terimi: Almanya ve Türkiye’de Azınlığın ve Çoğunluğun Birlikte Yaşamaları. *Göç ve Entegrasyon -Almanya ve Türkiye’de Azınlık Çoğunluk İlişkileri* içinde (s. 75-91). Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayını.

Penninx, R. ve Spencer, D. (2008). *Migration and Integration in Europe: The State of Research*, Oxford: Oxford Üniversitesi ve ESRC Yayınları.

Sadoğlu, H. (2017). Türkiye’de Yabancı Göçmenlerin Entegrasyon Sorunları. *3rd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS)*. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/113501248-Turkiye-de-yabanci-gocmenlerin-entegrasyon-sorunlari.html>

Sağiroğlu, A. Z. (2016). Türkiye’ de Merkezi Göç Yönetimi. Esen, A. ve Duman M. (Ed.). *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler içinde* (43-69). İstanbul: Wald Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.

Sam, D.L. (2006). Acculturation: Conceptual Backround And Core Components. Sam, D.L. ve Berry, J.W. (Ed.), *In The Cambridge Hand-*

book of Acculturation Psychology içinde (s.11-26). Cambridge: Cambridge University Press.

Saygın, S. ve Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar- Current Approaches in Psychiatry*. Erişim adresi: http://www.psikguncel.org/archives/vol110/no3/cap_10_03_04.pdf

Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki*. Sönmezay, A. (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Schnell, I., Diab, A. ve Benenson, I. (2015). A Global Index for Measuring Socio-spatial Segregation Versus İntegration. *Applied Geography*. Erişim adresi: https://m.tau.ac.il/~bennya/publications/AG_A%20global%20index%20for%20measuring%20socio-spatial%20segregation.pdf

Sirkeci, İ., Yücebaş, M. ve Şeker, D. (2015). Uyum Çalışmalarına Giriş. Şeker, D. (Ed.), *Göç ve Uyum*. Londra: Transnational Press.

Şenyapılı, Ö. (1981). *Kentleşemeyen Ülke Kentleşen Köylüler*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.

Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/590105>

Taşöz Düşündere, A. Satır Çilingir, Y. ve Özpınar, E. *Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum*. Erişim adresi: <http://www.data-link.com.tr/toprakisveren/2016-110-esra-ozpınar.pdf>

Türker, D. ve Yıldız, A. (2015). Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi. Şeker, B.D., Sirkeci, İ., Yüceşahin, M.M. (Der.). *Göç ve Uyum* içinde (s. 27-38). Londra: Transnational Press.

Uzunçarşılı, A. S. (2010). *Kültürlerarası İletişim*. İstanbul: Parşömen Yayıncılık.

- Yalçın, C. (2002). Çokkültürcülük Bağlamında Türkiye’den Batı Avrupa Ülkelerine Göç. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* içinde (s. 45-60). Erişim adresi: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/59.pdf>
- Yaman, F. (2017). Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar. *Kadın Araştırmaları Dergisi*. Erişim adresi: <http://kadinrastirmalari.kadem.org.tr/uyum-ve-otekilesme-ayriminda-suriyeli-siginmacilar/>
- Yanık, C. (2013). *Dünyada ve Türkiye’de Çokkültürlülük*. Bursa: Sentez.
- Zizek, S. (2002). *Kırılğan Temas*. Birkan, T. (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.